

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ: ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΤΕΧΝΗ

**ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΠΟ ΤΟ 1920 ΕΩΣ ΤΟ 1940**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ :

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ :

ΓΙΑΝΝΟΥΛΑ ΠΑΝΤΑ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 1998

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ: ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ**

ΕΓΚΡΙΝΕΤΑΙ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ / /1998

Στους γονείς μου

Γιαννούλα Χ. Πάντα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός μας σ' αυτήν την έρευνα είναι να αναφέρουμε και να αναλύσουμε την πορεία των Καταναλωτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1920 έως 1940.

Το ερευνητικό αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελείται από τέσσερα διαδοχικά κεφάλαια:

- Την ανάδυση του πρώτου Καταναλωτικού Συνεταιρισμού,
- Τα εμπόδια στην ανάπτυξή τους,
- Την πορεία τους από το 1920 έως το 1930,
- Την ανάπτυξή τους από το 1930 έως το 1940.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στη δημιουργία καθώς επίσης στους σκοπούς και την λειτουργία του πρώτου Καταναλωτικού Συνεταιρισμού της Rochdale.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα φέρουμε τη συζήτηση πάνω στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι συντεχνιακοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί και τα οποία στάθηκαν εμπόδιο στην οργάνωσή τους και ανάπτυξή τους.

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε επίσης (όσο αυτό είναι εφικτό) να προτείνουμε λύσεις, έτσι ώστε οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα κατά την περίοδο την οποία εξετάζουμε θα μπορούσαν να αναδιοργανωθούν και αναπτυχθούν ώστε να είχαν φτάσει στο επίπεδο και την οικονομική οντότητα των συνεταιρισμών στο εξωτερικό.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην πορεία και την εξέλιξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών στον ελλαδικό χώρο κατά την περίοδο 1920 έως 1930.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο, θα αναλύσουμε την πορεία και την ανάπτυξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών στη χώρα μας κατά την περίοδο από 1930 έως 1940.

Και στα δύο παραπάνω κεφάλαια συμπεριλαμβάνουμε πίνακες, οι οποίοι μας ενημερώνουν για τον αριθμό των καταναλωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα από το 1920 έως το 1940, ως προς τους νομούς και ως προς τις περιφέρειες. Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα την περίοδο που εξετάζουμε είναι συντεχνιακοί.

Πιο πάνω αναφέραμε εκτεταμένως την έννοια «Καταναλωτικός Συνεταιρισμός». Σαν τέτοιο εννούμε, σύμφωνα με τον απλό και γενικό ορισμό που δίδεται στην έννοια αυτή, τον συνεταιρισμό τον οποίο προμηθεύει στα μέλη του (κλειστοί ομοιοεπαγγελματικοί συνεταιρισμοί) ή στο ευρύ κοινό (ανοικτοί συνεταιρισμοί) καταναλωτικά αγαθά οικιακής ανάγκης, όπως τρόφιμα, ενδύματα, είδη καθαριότητας, ηλεκτρικό εξοπλισμό κ.α.

Ο Καταναλωτικός Συνεταιρισμός δημιουργήθηκε από την προσπάθεια να βοηθηθεί ο καταναλωτής και κυρίως ο αδύνατος οικονομικά καταναλωτής που υπόκειται σε μεγαλύτερη εκμετάλλευση και που την αισθάνεται περισσότερο, αφού αυτή περιορίζει τις δυνατότητές του, ώστε να μπορεί να αξιοποιεί κατά το καλύτερο δυνατό τρόπο τα λίγα ή περισσότερα χρηματικά του μέσα, να αποφεύγει την εκμετάλλευση και να πετυχαίνει να εξασφαλίζει -με τις όποιες οικονομικές δυνάμεις έχει- περισσότερα σε αριθμό και ποιοτικά καλύτερα καταναλωτικά αγαθά για την ικανοποίηση των διαφόρων αναγκών του.

Προς την κατεύθυνση αυτή στράφηκαν και έγιναν παραδείγματα προς μίμηση οι σκαπανείς της Rochdale στην Αγγλία. Έτσι δημιουργήθηκε ο

τύπος του Συνεταιρισμού των Καταναλωτών, ο οποίος έχει διάφορες ειδικότερες μορφές ανάλογα με τις ανάγκες που κάθε φορά καλείται να εξυπηρετήσει.

Ως πρόδρομο των καταναλωτικών συνεταιρισμών αναφέρει η εισηγητική έκθεση του Ν.602/1915 την ελληνική στρατιωτική ένωση που λειτουργούσε στην Αθήνα από το 1889. Εξυπηρετούσε κυρίως τους στρατιωτικούς με διαρκή πίστωση 360, 480 ή 600 δρχ., ανάλογα προς το βαθμό τους.

Επί πλέον, δικαίωμα αγορών με πίστωση είχαν πολλοί δημόσιοι πολιτικοί και δημοτικοί υπάλληλοι, καθώς και υπάλληλοι εταιρειών, ενώ μπορούσε ν' αγοράζει μετρητοίς και το κοινό, επωφελούμενο από τις καλές τιμές.

Το έτος 1913 ο συνεταιρισμός αυτός είχε μετοχικό κεφάλαιο 511.000 δρχ., ύψος μετοχής 200 δρχ., αποθεματικά κεφάλαιο 191.000 δρχ. και γενική κίνηση 1.027.000 δρχ.

Αξιοπρόσεκτη είναι και κάποια επισήμανση της εισηγητικής έκθεσης η οποία αναφέρει ότι «ο συνεταιρισμός αυτός έχει ανάγκη αναζωογόνησης και διοίκησης από γνώστες του εμπορίου και όχι από στρατιωτικούς», (Δασκάλου, 1992, σελ.343).

Στο σημείο αυτό θα προσπαθήσουμε να δείξουμε στην υπόθεση ότι παρά το αξιόλογο παράδειγμα προς μίμηση του συνεταιρισμού της Rochdale, η αντίληψη που επικρατούσε κατά την περίοδο 1920 έως 1940 στην Ελλάδα (όσον αφορά τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς) και ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους στάθηκαν εμπόδιο στην πορεία και ανάπτυξή τους.

Όπως θα αντιληφθεί ο αναγνώστης, το μεγαλύτερο μέρος του υλικού που χρησιμοποιούμε είναι παρμένο από το περιοδικό «Συνεταιριστής»,

των αξιόλογων συνεταιριστών ΑΡΙΣ. ΚΛΗΜΗ, ΝΙΚ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ
Κ.Ο.Κ.

Επίσης ο αναγνώστης θα διαπιστώσει ότι δεν αναφερθήκαμε καθόλου στα έτη 1933 και 1936 και αυτό διότι παρόλες τις εκτεταμένες έρευνές μας δεν ήταν εφικτό να βρούμε στοιχεία για τα συγκεκριμένα έτη.

Τέλος επιθυμώ να ευχαριστήσω θερμά τον Καθηγητή του Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου κύριο Κυριάκο Χαραλάμπους, για την καθοδήγηση και συνεργασία του καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας μου.

Επίσης ευχαριστώ τους συναδέλφους μου Μαρία Σ. Κιτσινέλη και Κωνσταντίνο Β. Νικολάου για τη συμβολή τους και πρόθυμη βοήθειά τους στην επεξεργασία και διόρθωση του κειμένου.

Για τυχόν ατέλειες στην προσπάθεια επεξεργασίας και καλύψεως των θεμάτων αυτών γίνεται επίκληση στην επιείκεια του αναγνώστη.

Γιαννούλα Χ. Πάντα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Οι συνεταιρισμοί είναι μία μορφή συνεργασίας που δημιουργήθηκε κατά τη γέννηση και ανάπτυξη του Κ.Τ.Π., (Χαραλάμπους, 1993, σελ.31).

Ο πρώτος καταναλωτικός συνεταιρισμός του κόσμου, ο συνεταιρισμός της Rochdale ήταν αποτέλεσμα της δράσης των εργατών και ιδρύθηκε το 1844, σαν μια μορφή αντίστασης στην κεφαλαιοκρατική τάξη.

Έχουμε χρέος να γράψουμε εδώ ότι, κατά την περίοδο αυτή επικρατεί ο «άγριος καπιταλισμός» και ότι οι κεφαλαιοκράτες «για να ρίξουν το κόστος παραγωγής και να εξασφαλίσουν την πειθαρχία στο εργοστάσιο προτιμούν να προσλαμβάνουν γυναίκες αντί άνδρες αρχηγούς οικογενειών», (Χαραλάμπους, 1993, σελ.81).

Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Hobsbawm «από το σύνολο των εργατών στις αγγλικές κλωστοϋφαντουργίες στα 1834-1947, το 1/4 περίπου ήταν άνδρες, περισσότερο από 50%, γυναίκες και κορίτσια και το υπόλοιπο αγόρια κάτω των 18 χρόνων», (Hobsbawm, 1990, σελ.74).

Μια σκοτεινή και υγρή ημέρα του Νοεμβρίου του 1844, 15 εργάτες, εκ των οποίων μερικοί ήταν άνεργοι, σχεδόν λιμοκτονούντες και απελπισμένοι, συγκεντρώθηκαν για να επιζητήσουν από κοινού διέξοδο από τη δύσκολη θέση στην οποία βρισκόταν, (Τζωρτζάκης, 1973, σελ.79).

Από τους συγκεντρωμένους εργάτες, μερικοί πρότειναν να

καταφύγουν στη φιλανθρωπία και άλλοι να μεταναστεύσουν.

Τελικά όμως εγκατέλειψαν αυτές τις σκέψεις και αποφάσισαν να συνεισφέρουν όλοι μαζί κάποιο χρηματικό ποσό, με το οποίο θα αγόραζαν από κοινού τρόφιμα.

Η απόπειρα αυτή απέτυχε διότι δεν μπορούσαν να συγκεντρώσουν τα χρήματα. Με την συνεχή προτροπή των Οουενιστών και των αδιάκοπων συζητήσεων, αποφάσισαν να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την ίδρυση συνεταιρισμού και τη συγκέντρωση των απαιτούμενων κεφαλαίων για τη λειτουργία του.

Στις συνεχόμενες αυτές συνελεύσεις συμμετείχαν 28 υφαντουργοί άνθρωποι με κύρος, σύνεση και λογική.

Αφού όρισαν το σκοπό του συνεταιρισμού, συγκέντρωσαν τα πρώτα χρήματα, 28 λίρες Αγγλίας και ενοικίασαν ένα μικρό διαμέρισμα ως κατάστημα αντί 10 λιρών ετησίως. Το υπόλοιπο από τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν τα διέθεσαν για την προμήθεια των αναγκαίων εμπορευμάτων για το νεοϊδρυθέν κατάστημα, (στο ίδιο, σελ.84).

Το κατάστημα άρχισε τη λειτουργία του, μετά από τις σχετικές προετοιμασίες, στις 21 Δεκεμβρίου 1844, παρά τις αντιδράσεις που δεχόταν και τις ειρωνείες των περιοίκων, οι οποίοι πιστεύανε πως η προσπάθεια αυτή των πτωχών και ταλαιπωρημένων εργατών (αποτέλεσμα του κεφαλοκρατικού τρόπου παραγωγής), θα οδηγούσε σε ολοκληρωτική αποτυχία και συντριβή των ονείρων τους και των επιδιώξεών τους, (Μαριάδης, 1992, σελ. 64-66).

Το κατάστημα ονομάστηκε «Είλικρινείς Σκαπάνες της Ροτσντέϊλ», (Τζωρτζάκης, 1973, σελ. 84).

Σύμφωνα με αναφορά του Λαμπέρ «οι σκαπανείς της Rochdale άρχισαν να ζητούν τον δρόμο τους την επόμενη ημέρα μιας

συζητήσεως για τα ημερομίσθιά τους με τους εργοδότες τους. Δεν είχαν επιτύχει την αύξηση που επιθυμούσαν και χωρίς να ξέρουν ακόμη τι ακριβώς έκαναν, κυκλοφόρησαν ένα κατάλογο εισφορών. Και η απόδειξη ότι δεν είχαν τόσο μεγάλη άνεση, είναι ότι στην αρχή, δώδεκα μόνο από αυτούς, αργότερα, όπως είναι γνωστό, αυξήθηκαν σε είκοσι οκτώ, δεσμεύτηκαν να πληρώσουν δύο πέννες εβδομαδιαίως, ποσό που ανταποκρίνεται σε είκοσι λεπτά της εποχής. Η λίρα στερλίνα που επρόκειτο να αποτελέσει το σύνολο της εταιρικής μερίδας δεν ήταν δυνατόν να εισφερθεί μονομιάς.

Εξ άλλου δίσταζαν για τη λύση. Συζήτησαν. Θα αυτοεξορίζονταν; Δεν το ήθελαν. Θα ακολουθούσουν αποκλειστικά την πολιτική δράση, όπως υποστήριζαν μερικοί από αυτούς; Τελικά ακολούθησαν τη συνεταιριστική λύση, (Λαμπέρ, 1963, σελ.51).

1.1. Σκοποί του καταναλωτικού συνεταιρισμού της Rochdale.

Το κείμενο του προγράμματος (καταστατικό) ξεκινούσε με τη δήλωση του σκοπού του συνεταιρισμού, που είχε ως εξής : «Οι σκοποί και τα σχέδια της εταιρείας αποβλέπουν σε ενέργειες προς οικονομικό όφελος και βελτίωση της οικογενειακής και της κοινωνικής κατάστασης των μελών της, με τη συγκέντρωση ενός επαρκούς κεφαλαίου από μετοχές της μιας λίρας, προς υλοποίηση των ακολούθων διατάξεων, (Δασκάλου, 1992, σελ.73).

- Η ίδρυση ενός συνεταιριστικού καταστήματος με είδη διατροφής και άλλα είδη για την κάλυψη ατομικών ή οικιακών αναγκών των εργατών
- μελών του συναιτερισμού, (Μαριάδης, 1992, σελ.63).
- Η κατασκευή ή αγορά κατοικιών, στις οποίες να μπορούν να μένουν

όσα μέλη επιθυμούν την αλληλοβοήθεια για τη βελτίωση των συνθηκών κατοικίας των μελών.

- Η παραγωγή διαφόρων εμπορευμάτων μέσα από ιδιόκτητες εγκαταστάσεις (εργοστάσια), προκειμένου να δημιουργηθούν ταυτόχρονα και θέσεις εργασίας για τα άνεργα ή τα υποαπασχολούμενα μέλη του συνεταιρισμού.

- Η αγορά ή ενοικίαση εκτάσεων για την παραγωγή γεωργικών προϊόντων και την ταυτόχρονη απασχόληση εκείνων, που δεν ήταν σε θέση να κάνουν άλλη εργασία ή εκείνων των οποίων η εργασία που προσφέρουν δεν αμοίβονταν ανάλογα, (στο ίδιο, σελ. 63).

- Η δημιουργία στον κατάλληλο χρόνο, ενός ολοκληρωμένου οικισμού, για την εγκατάσταση και συγκατοίκηση όλων των μελών, καθώς και την εξασφάλιση όλης της απαραίτητης υποδομής για την από κοινού οργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των μελών του συνεταιρισμού.

- Τέλος, η δημιουργία ενός πανδοχείου, στο οποίο θα προσφέρονταν μόνο μη αλκοολούχα ποτά. Και τούτο διότι ένα από τα συνθήματα των εργατών ήταν ότι «το πνεύμα του συνεταιρισμού δεν συμβιβάζεται με το πνεύμα του αλκοόλ» (στο ίδιο, σελ. 64).

Όλοι οι παραπάνω στόχοι απόρρεαν από το πνεύμα του Όουεν, ο οποίος, ήταν υπέρ της δημιουργίας παραγωγικών συνεταιρισμών με την από κοινού οργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής σ' όλα τα στάδια και τα επίπεδα.

Όσον αφορά τις αρχές των καταναλωτικών συνεταιρισμών αυτές καθιερώθηκαν με την υπογραφή του καταστατικού του συνεταιρισμού της Rochdale στις 21 Δεκεμβρίου 1844.

Έτσι λοιπόν σ' αυτό το σημείο θα αναφερθούμε στις αρχικές αρχές

του συνεταιρισμού και στη συνέχεια τις αρχές αυτές όπως διαμορφώθηκαν με την πάροδο των χρόνων και οι οποίες δεν δεχθήκανε ουσιαστικές αλλαγές.

Οι αρχικές αρχές, στις οποίες στηρίχθηκε ο πρώτος Καταναλωτικός Συνεταιρισμός της Rochdale ήταν οι παρακάτω :

1) Αρχή της Αυτοβοήθειας.

Θα μπορούσαμε να πούμε, ότι από την αρχή αυτή ξεκινάει ο συνεταιρισμός. Τα μέλη του προκειμένου να βοηθήσουν τον εαυτό τους, για να ξεπεράσουν τα όποια οικονομικά και κοινωνικά τους προβλήματα, συνεισφέρουν όλα το ίδιο ποσό (μερίδα), (Μαριάδης, 1992, σελ.204).

2) Αρχή Δημοκρατικού Ελέγχου.

Πρόκειται για τη δημοκρατική διοίκηση του συνεταιρισμού από τα μέλη του στα πλαίσια των ίσων δικαιωμάτων και των ίσων ευθυνών – υποχρεώσεων.

3) Αρχή της ανοικτής θύρας.

Η είσοδος στο συνεταιρισμό ήταν ελεύθερη πέρα από τα ιδρυτικά μέλη και στους άλλους πολίτες, εφόσον αυτοί κατείχαν τις απαιτούμενες από το καταστατικό του συνεταιρισμού προϋποθέσεις.

4) Περιορισμένος τοκισμός των μερίδων.

Σε καμιά περίπτωση δεν προβλεπόταν πλήρης τοκισμός των μερίδων των μελών και τούτο διότι έπρεπε να υπάρχει σαφής διάκριση του συνεταιρισμού από όλες τις άλλες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις.

5) Επιστροφές πλεονασμάτων.

Τα οποιαδήποτε πλεονάσματα επιστρέφονται στα μέλη ανάλογα με το ύψος των δοσοληψιών που είχε το κάθε μέλος με το συνεταιρισμό.

6) Αγορά «τοις μετρητοίς».

Αυτή η αρχή έφερε αντιδράσεις από τα μέλη, και θεσμοθετήθηκε προκειμένου να προστατευθεί ο συνεταιρισμός από «κακοπληρωτές». Πριν τη δημιουργία του συνεταιρισμού της Rochdale είχε διαλυθεί κάποιος άλλος συνεταιρισμός επειδή πουλούσε «επί πιστώσει» (στο ίδιο, σελ. 205).

7) Προϊόντα υψηλής ποιότητας.

Ο συνεταιρισμός όφειλε να προμηθεύσει στα μέλη του μόνο προϊόντα ποιότητας και σε πλήρες βάρος.

8) Αρχή της παιδείας.

Η καθιέρωση της επιμόρφωσης όλων πάνω στα συνεταιριστικά θέματα, αλλά και γενικότερα, είχε καθιερωθεί με την ίδρυση της πρώτης βιβλιοθήκης και την επιχορήγηση του σκοπού αυτού από τα καθαρά πλεονάσματα του συνεταιρισμού.

9) Αρχή της ουδετερότητας.

Κανένας δεν εμποδιζόταν να γίνει μέλος του συνεταιρισμού, εξαιτίας των πολιτικών ή θρησκευτικών του πεποιθήσεων. Ο συνεταιρισμός ήταν πάνω από αυτά. Αλλά ούτε και οι κομματικοί φορείς ή οι θρησκευτικές αιρέσεις, ενώσεις ή άλλοι συναφείς σύλλογοι είχαν το δικαίωμα να ασκήσουν την επιρροή τους πάνω στο συνεταιρισμό με προσηλυτισμό ή άλλου είδους προπαγάνδα (στο ίδιο, σελ.206).

1.2. Λειτουργία.

Από τα άλλα άρθρα του αρχικού καταστατικού και των τροποποιήσεων του συνοψίζονται οι εξής κανόνες λειτουργίας :

- Μη περιορισμένος αριθμός μετόχων, δηλαδή μπορούσε να γίνει μέλος όποιος θα αποδεχόταν το καταστατικό και είχε τις απαραίτητες

προϋποθέσεις που αυτό ορίζει, χωρίς εξέταση πολιτικών και θρησκευτικών πεποιθήσεων, (Δασκάλου, 1992, σελ.73).

- Όλα τα μέλη έχουν από μια ψήφο στη γενική συνέλευση ανεξάρτητα από το φύλο.

- Οι συναλλαγές του συνεταιρισμού γίνονται μόνο τοις μετρητοίς.

- Ο συνεταιρισμός αγοράζει προϊόντα ποιότητας.

- Μπορούν να αγοράζουν από το συνεταιρισμό αγαθά και μη μέλη.

- Οι τιμές πώλησης από το συνεταιρισμό παρακολουθούν τις τιμές που επικρατούν στην αγορά και πράττουν ανάλογα.

- Το πλεόνασμα που προκύπτει από τις πωλήσεις, αφού αφαιρεθούν το κόστος αγοράς και κάποια ποσά για αποθεματικά, την εκπαίδευση και άλλους κοινωφελείς σκοπούς, ανήκει στα μέλη, κατανεμόμενο σ' αυτά ανάλογο με το ύψος των συναλλαγών τους.

- Τα δικαιούμενα πλεονάσματα κρατούνται στο συνεταιρισμό για να εξοφληθούν οι συνεταιριστικές μερίδες, (στο ίδιο, σελ.74).

- Στις μερίδες ή και σε καταθέσεις ο συνεταιρισμός μπορούσε να καταβάλει τόκο πάντα μέσα στα πλαίσια που ορίζει ο νόμος.

- Τα κέρδη που προκύπτουν από συναλλαγές του συνεταιρισμού από μη μέλη μεταφέρονται στο αποθεματικό.

- Σε περίπτωση διάλυσης του συνεταιρισμού το καθαρό αποθεματικό δεν διανέμεται στα μέλη, αλλά διατίθεται για κοινωφελείς σκοπούς.

- Διάθεση μέρους από το πλεόνασμα για την εκπαίδευση των μελών.

- Οι λογαριασμοί κλείνουν ανά τρίμηνο, οπότε αποφασίζει η Γενική Συνέλευση την κατανομή των πλεονασμάτων.

- Ο συνεταιρισμός βασιζόμενος αποκλειστικά στα μέλη του και στα κεφάλαιά του, δηλαδή στις δικές του δυνάμεις, επιδιώκει τη βελτίωση του επιπέδου ζωής, την εκπαίδευση και ηθική εξύψωση των μελών,

(στο ίδιο, σελ.74).

- Είναι αξιοσημείωτη η ραγδαία εξέλιξη του συνεταιρισμού της Rochdale η οποία προήλθε από τη σύνεση, την επιμονή και συνέπεια στις οργανωτικές προσπάθειες των μελών του, που απαριθμούμαι παρακάτω:

- **1844** «αρχίζει η προσπάθεια, ανοίγει ένα μικρό ημιυπόγειο κατάστημα που διέθεσε μερικά βασικά τρόφιμα, ενώ οι περίοικοι έβλεπαν με ειρωνεία την προσπάθεια αυτών των πτωχών ανθρώπων και προέβλεπαν την αποτυχία τους», (Κοσμόπουλος, 1991, σελ.14),

- **1845** πώληση τσαϊού και καπνού,

- **1846** πώληση κρέατος,

- **1847** και **1848** «η ακρίβεια της ζωής οδηγεί στο Συνεταιρισμό περισσότερα μέλη και αυξάνουν οι εργασίες και οι ωφέλειες, (Κλήμης, 1982, σελ.99).

- **1848** ενοικιάζει ολόκληρο κτίριο για 21 έτη,

- **1849** δημιουργεί επιτροπή εκπαιδεύσεως και ιδρύει ειδικό πρατήριο βιβλίων και εφημερίδων,

- **1850** ιδρύει το πρώτο δημοτικό σχολείο και τον πρώτο αλευρόμυλο για τα μέλη του,

- **1851** ιδρύεται υποδηματοποιείο,

- **1852** αποφασίζεται η διάθεση 2,5% των κερδών για εκπαιδευτικούς σκοπούς,

- **1854** αρχίζει η έκδοση περιοδικών δελτίων για τη διάδοση των αρχών του συνεταιρισμού,

- **1855** ιδρύεται και δεύτερο σχολείο,

- **1855** ιδρύεται υφαντουργείο,

- **1856** άνοιγμα του πρώτου υποκαταστήματος,

- 1860 ιδρύεται ταμείο κοινωνικής πρόνοιας (ασθένεια - θάνατος),
- 1863 αποκτά δικό του σφαγείο,
- 1867 διαθέτει 15.000 λίρες για εξασφάλιση κατοικιών στα μέλη του,
- 1880 αποκτά δεύτερο αλευρόμυλο και
- εξελίσσεται συνεχώς μέχρι σήμερα.

Έτσι ξεκίνησε ο πρώτος καταναλωτικός συνεταιρισμός ο οποίος, παρά τις δυσκολίες και τις αντιδράσεις, μπόρεσε να επιβιώσει και να επεκτείνει τις δραστηριότητές του.

Συνεχίζει να λειτουργεί αδιάκοπα μέχρι σήμερα, από απλοϊκούς ανθρώπους χωρίς ιδιαίτερες γνώσεις του εμπορίου με αποφασιστικότητα για επιτυχία και πίστη στον επιδιωκόμενο σκοπό.

Αποτέλεσε ζωντανό παράδειγμα προσφοράς κοινωνικού έργου σε εντονότατα εχθρικό περιβάλλον αλλά και παράδειγμα προς ίδρυση νέων καταναλωτικών συνεταιρισμών.

Στοιχεία για την εξάπλωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών του εξωτερικού που ιδρύθηκαν με βάση τις αρχές της Rochdale κατά την περίοδο 1920-1940 παραθέτουμε παρακάτω. (Τα στοιχεία αυτά περιέχονται σε άρθρα του περιοδικού “Συνεταιριστής”).

Όπως αναφέρει σε σχετικό του άρθρο ο καθηγητής Δρ. V. Totomiaz, η παγκόσμια συνεταιριστική κίνηση είναι ακόμη πολύ νέα αλλά για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς υπάρχει σχεδόν ακριβής στατιστική από τα στοιχεία της Ομοσπονδίας των Ελβετικών Καταναλωτικών Συνεταιρισμών.

Κατά το έτος 1925 ο αριθμός των καταναλωτικών συνεταιρισμών στο εξωτερικό ήταν 37.576 και ο αριθμός των μελών τους ανέρχονταν στους 23.729.357.

Οι αριθμοί αυτοί υπολογίστηκαν για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς οι οποίοι ανήκαν σε συνδέσμους. Οπότε το αποτέλεσμα αυτό μπορούμε να πούμε ότι παρεκκλίνει κατά ένα βαθμό από την πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τον V. Totomiaz η Ρωσία, Αυστρία και Τσεχοσλοβακία είναι οι χώρες των μεγάλων καταναλωτικών συνεταιρισμών, αν και η Μεγάλη Βρετανία, η Γερμανία, η Σουηδία και το Βέλγιο διεκδικούν την τιμή αυτή. Στην Ουγγαρία υπάρχουν πολλοί συνεταιρισμοί καταναλώσεως ισχυροί και καλά οργανωμένοι.

Κατά τα τελευταία έτη και ιδίως μεταπολεμικά η καταναλωτική οργάνωση, υπό τον τύπο των καταναλωτικών συνεταιρισμών, έγινε σπουδαίος παράγοντας της κοινωνικής εξέλιξης, (Ο Συνεταιριστής, 1926, σελ. 7,228).

Ο κ.Αλ.Μυλωνάς σε μια σύντομη έκθεσή του από τα δύο Διεθνή Συνέδρια συνεταιριστικών καταναλώσεων (με Πρόεδρο τον διάσημο καθηγητή της Πολιτικής Οικονομίας Cide) αναφέρεται στα κυριότερα σημεία της γαλλικής αντιπροσωπείας. Η πρόταση αυτή, αναπτύχθηκε κυρίως από τον σοσιαλιστή Βουλευτή και πρώην Υπουργό Albert Thomas, η οποία έγινε δεκτή κατά το τελευταίο συνέδριο (Ιούνιο 1919) των συνεταιρισμών καταναλώσεως μετά από ενδιαφέρουσες και χρονοβόρες αγορεύσεις και συζητήσεις.

Μεταξύ όλων των ομαδικών οργανώσεων που διοικούνται δημοκρατικά, οι συνεταιρισμοί έλαβαν κατά την νεώτερη ιστορία την σπουδαιότερη και σταθερότερη ανάπτυξη.

Η καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση κατά τη διάρκεια των πολέμων όχι μόνο δεν μειώθηκε, αλλά αντιθέτως διπλασίασε τα μέλη. τον κύκλο εργασιών τους. Απέκτησαν κύρος το οποίο δεν το είχαν

πριν.

Οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως, συμπληρώνουν στη συνέχεια, έχουν το προνόμιο απεριόριστου επεκτάσεως τείνουν να περιλαμβάνουν όλο και περισσότερους κλάδους καταναλώσεως. Μπορούν να προσαρμόζονται σε κάθε κοινωνική τάξη. Ο συνεργατισμός τείνει να διαρρυθμίσει ολόκληρη την παραγωγή αναλόγως των ανθρώπινων αναγκών. Εάν οργανωθούν οι καταναλωτές και αποκατασταθεί η δικαιοτάτη εξουσία στην ολιγαρχική μειονότητα, η οποία πραγματοποιεί τα κέρδη, θα δημιουργηθεί βαθμιαία η πραγματική οικονομική δημοκρατία.

Και προσθέτει. Για να πραγματοποιήσουν τις αρχές αυτές και να καταστήσουν ομοιόμορφα τη δράση τους σε όλα τα κράτη, οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως θεωρούν επιβαλλόμενο να διαβεβαιώσουν από μία φορά την πίστη στους κανόνες που θεμελιώθηκαν από τους σκαπανείς της Rochdale. Αυτό σημαίνει διανομή των κερδών ή ακριβέστερα των επιστρεφόμενων περισσευμάτων, να γίνεται ανάλογα με τις αγορές κάθε μέλους, η δε πώληση των αντικειμένων καταναλώσεως με ακρίβεια βάρους και ποιότητας και σε δίκαια τιμή.

Κάθε μέλος έχει στη συνέλευση μία μόνο ψήφο άσχετα προς τις μερίδες του.

Οι συνεταιρισμοί τέλος πρέπει να σχηματίζουν αποθεματικά κεφάλαια όσο το δυνατόν μεγαλύτερα για να εξασφαλίσουν την ανάπτυξή τους και να πραγματοποιήσουν το ιδεώδες πρόγραμμά τους, (Συνεταιριστής, 1926, σελ.181).

1.3. Αρχές των συνεταιρισμών (Κ.Σ.).

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ο συνεταιρισμός που ιδρύθηκε στη Rochdale, έθεσε και τις βασικές αρχές πάνω στις οποίες οργάνωσε την ανάπτυξή του.

Αυτές οι αρχές με την πάροδο των χρόνων μπόρεσαν διατηρηθούν και να αποτελέσουν τη βάση πάνω στην οποία δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν όλοι οι μεταγενέστεροι συνεταιρισμοί.

Όμως, όπως ήταν φυσικό, οι αρχές αυτές στη μακρόχρονη πορεία του συνεταιριστικού κινήματος, να αποτελέσουν αντικείμενα σοβαρής μελέτης και κριτικής.

Μάλιστα οι πρώτες συζητήσεις για την ισχύ των αρχών αυτών έγινε μέσα στους κύκλους του συνεταιρισμού της Rochdale σε μικρό χρονικό διάστημα.

Σύμφωνα με σχετική αναφορά του Μαυρογιάννη (1955), η οποία μάλιστα έχει αρκετά κοινά σημεία με αυτήν του Λαμπέρ (1963), το καταστατικό του συνεταιρισμού της Rochdale του 1844 καθώς και οι τροπολογίες και προσθήκες που έγιναν το 1845 και 1854 περιλαμβάνει δεκατέσσερις κανόνες.

Από αυτούς οι τέσσερις είναι υποχρεωτικοί, οι τρεις ενδεικτικοί και προαιρετικοί και οι υπόλοιποι επτά δευτερεύοντες και αμφιλεγόμενοι, (σελ.4,25).

Οι τέσσερις **υποχρεωτικοί** κανόνες είναι οι εξής:

- Δημοκρατικός έλεγχος,
- Ελεύθερη είσοδος και έξοδος ή αρχή της ανοικτής πόρτας,
- Περιορισμένη αμοιβή του κεφαλαίου ή μειωμένος τόκος,
- Επιστρεφόμενα στο τέλος της χρήσης από τα πλεονάσματα ανάλογα με τις συναλλαγές του μέλους.

Οι τρεις **ενδεικτικοί** και **προαιρετικοί** κανόνες είναι οι εξής:

- Πώληση τοις μετρητοίς,
- Εκπαίδευση των μελών,
- Πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα.

Οι επτά **δευτερεύοντες** και **αμφιλεγόμενοι** κανόνες είναι οι εξής:

- Αφιλοκερδής διάθεση της συνεταιριστικής περιουσίας σε περίπτωση διάλυσης του συνεταιρισμού,
- Ειλικρινείς εμπόριο ή ειλικρίνεια στις συναλλαγές,
- Συναλλαγές μόνο με μέλη,
- Εκούσια συμμετοχή στο συνεταιρισμό,
- Πώληση αγαθών σε τιμή αγοράς των μελών,
- Πρόθεση εξυπηρετήσεως των μελών,
- Επιδίωξη γενίκευσης του συνεταιριστικού θεσμού, (στο ίδιο, σελ.4,25).

Το 15ο συνέδριο του Παρισιού της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης που έγινε το 1937 αποδέχθηκε μόνο επτά συνεταιριστικούς κανόνες από τους οποίους οι τέσσερις πρώτοι είναι υποχρεωτικοί, και οι υπόλοιποι τρεις προαιρετικοί ή ενδεικτικοί.

Χαρακτηριστικό αυτής της αποδοχής είναι η τροποποίηση της σειράς προτεραιότητας των επτά κανόνων, πράγμα που υπήρξε το αποτέλεσμα της αλλαγής του συσχετισμού δυνάμεων στο εσωτερικό της Δ.Σ.Ε.

Οι τέσσερις **υποχρεωτικοί** κανόνες είναι οι εξής :

- Ελεύθερη είσοδος και έξοδος ή αρχή της ανοικτής πόρτας,
- Δημοκρατικός έλεγχος,
- Επιστροφή στο τέλος της χρήσης από τα πλεονάσματα ανάλογα με τις συναλλαγές του μέλους,
- Περιορισμένη αμοιβή του κεφαλαίου ή μειωμένος τόκος.

Οι τρεις ενδεικτικοί και προαιρετικοί κανόνες είναι οι εξής :

- Πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα,
- Πώληση τοις μετρητοίς,
- Εκπαίδευση των μελών, (στο ίδιο, σελ.6, 25).

Η αύξηση των μελών της Δ.Σ.Ε. μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με την είσοδο σε αυτή κομμουνιστικών κρατών, αλλά γενικότερα η ριζική αλλαγή του διεθνούς περιβάλλοντος λόγω της ανεξαρτησίας πολλών χωρών του τρίτου κόσμου και η ανάγκη να παρασχεθεί βοήθεια προς αυτές, δημιούργησαν την ανάγκη επαναδιατύπωσης των βασικών κανόνων, (στο ίδιο, σελ.7).

Το 22ο Συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (1963) εξουσιοδότησε την κεντρική επιτροπή να ζητήσουν, από τα μέλη της Δ.Σ.Ε. να εκφέρουν την άποψή τους και στο επόμενο συνέδριο που θα διεξαχθεί να γίνει και η εξέταση των συνεταιριστικών αρχών.

Έτσι αργότερα με το 23ο Συνέδριο (1966), η κεντρική επιτροπή, υπέβαλε την έκθεσή της και πρότεινε την προσαρμογή των συνεταιρισμών στις νέες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες.

Η έκθεση αυτή έγινε αποδεκτή από το συνέδριο το οποίο καθόρισε ως βασικές τις πιο κάτω συνεταιριστικές αρχές :

1. Ελεύθερη και εκούσια είσοδος και έξοδος μελών.
2. Δημοκρατική διοίκηση και έλεγχος από τα μέλη.
(ένα πρόσωπο, μια ψήφος).
3. Περιορισμένος τόκος στο συνεταιριστικό κεφάλαιο.
4. Διανομή των πλεονασμάτων στα μέλη ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών τους.
5. Η συνεταιριστική εκπαίδευση των μελών.

6. Διασυνεταιριστική συνεργασία (τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο), (Κοσμόπουλος, 1991, σελ. 16).

Στο συνέδριο αυτό τονίσθηκε πως η παραπάνω κατάταξη δεν σημαίνει αναθεώρηση των αρχών που θέσπισε για πρώτη φορά ο συνεταιρισμός της Rochdale αλλά προσαρμογή των αρχών αυτών πάνω στις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές πορείες των συνεταιρισμών.

Οι τέσσερις πρώτες, ανωτέρω, αρχές είναι βασικές.

Αποτελούν τα κλασσικά κριτήρια για το χαρακτηρισμό ή μη ενός καταναλωτικού συνεταιρισμού.

Οι δύο τελευταίες είναι λιγότερο χρήσιμες σαν κριτήρια αλλά κυρίως απαραίτητες σαν παράγονες ανθρώπινης συνεργατικής, μακροπρόθεσμα εμπορικής και επαγγελματικής επιτυχίας.

Πρέπει να σημειωθεί πως η 6η αρχή (συνεταιριστική συνεργασία) αντικατέστησε το 1963 μετά από διάλογο και προτάσεις των εθνικών ενώσεων προς την Διεθνή Συν/κή Ένωση αυτές τις : α) πολιτικές και θρησκευτικές ουδετερότητες και β) πώληση τοις μετρητοίς που είχαν καθιερωθεί το 1937, ως αποκρυστάλλωση των αρχών της Rochdale, από τη Διεθνή επίσης ένωση (Χαραλάμπους - Σωτηρόπουλος, 1994, σελ. 2).

Σ' αυτό το σημείο καλό θα ήταν να αναφερθούμε ξεχωριστά σε κάθε μία από τις αρχές, έτσι ώστε ο αναγνώστης να ενημερωθεί πλήρως για τη σημασία τους και την λειτουργία τους. Στην αναφορά μας αυτή δεν θα συμπεριλάβουμε την αρχή της ελεύθερης και εκούσιας εισόδου και εξόδου των μελών διότι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί από το 1920 έως το 1940 στην Ελλάδα ήταν συντεχνιακοί, δηλαδή δεν εφάρμοζαν την αρχή των ανοιχτών θυρών για τα μέλη τους.

1.3.1. Δημοκρατική Διοίκηση.

Οι συνεταιριστικές οργανώσεις είναι οργανώσεις δημοκρατικές. Είναι ενώσεις προσώπων και όχι κεφαλαίων, οπότε είναι φυσικό να δίνουν προτεραιότητα στην έκφραση των προσώπων. Η έκφραση αυτή υλοποιείται με τον κανόνα ένα μέλος μια ψήφος (Κοσμόπουλος, 1991, σελ.17).

Τα μέλη των συνεταιρισμών έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις. Όλα τα μέλη απολαμβάνουν τα ίδια πλεονεκτήματα που τους εξασφαλίζει ο συνεταιρισμός χωρίς καμμία διάκριση.

Η αρχή της δημοκρατικής διοίκησης διαφοροποιεί το συνεταιρισμό από τις κεφαλαιουχικές εταιρίες, όπου ο αριθμός των ψήφων καθορίζεται από το ύψος της συμμετοχής του στο κεφάλαιο της επιχείρησης.

Η διοίκηση του συνεταιρισμού γίνεται με τα ίδια του τα όργανα, τα οποία συγκροτούνται ή εκλέγονται με απόλυτα δημοκρατικές διαδικασίες.

Τα όργανα αυτά είναι: Η Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.), το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.), το Εποπτικό Συμβούλιο (Ε.Σ.) και το Μικτό Συμβούλιο (Μ.Σ.).

Μέσα από τη Γ.Σ., το ανώτατο όργανο του συνεταιρισμού, το κάθε μέλος έχει το δικαίωμα να εκφράζει τις απόψεις, τις παρατηρήσεις και ότι άλλο έχει σχέση με την οργάνωση, τη λειτουργία και την πορεία του συνεταιρισμού.

Αξιοσημείωτο γεγονός είναι το άμισθο των αιρετών στελεχών που συμμετέχουν στη διοίκηση του συνεταιρισμού.

1.3.2. Περιορισμένος τόκος στο κεφάλαιο.

Μεγάλη σημασία στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς έχει το ότι η απόδοση της συνεταιριστικής μερίδας είναι περιορισμένη και δεν μπορεί ο τόκος να είναι μεγαλύτερος του νόμιμου. Αυτό επικυρώνει τον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα του συνεταιρισμού.

Πηγές κεφαλαίου προς τοκισμό για τους συνεταιρισμούς είναι οι εισφορές των μελών (συνεταιριστικές μερίδες), που μπορούν να αμείβονται με περιορισμένο επιτόκιο, τα αποθεματικά κεφάλαια, στα οποία μόνο λογιστικός τόκος αποδίδεται και τα εξωτερικά δάνεια που αμείβονται με τα επίσημα τραπεζικά επιτόκια.

Η περιορισμένη αμοιβή κεφαλαίου στους συνεταιρισμούς αποτελεί ένα ακόμη στοιχείο που τους διαφοροποιεί από τις κεφαλαιουχικές εταιρείες, από τις οποίες οι μέτοχοι επιθυμούν τη μεγαλύτερη δυνατή αμοιβή του κεφαλαίου τους και που το ύψος της αμοιβής αυτής με τη μορφή μερίσματος, αποτελεί δείκτη επιτυχίας της εταιρείας.

1.3.3. Διανομή πλεονασμάτων.

Ως επιχείρηση ο συνεταιρισμός πρέπει να κάνει επενδύσεις και να αναπτύξει καινούργιες δραστηριότητες. Έχει συνεπώς ανάγκη κεφαλαίων και είναι προτιμότερη η αυτοχρηματοδότηση από το δανεισμό. Στη συνέχεια απολαμβάνουν τα οικονομικά οφέλη που τους παρέχονται που μπορεί να είναι άμεσα ή έμμεσα.

Για παράδειγμα όταν ένας καταναλωτικός συνεταιρισμός πουλάει διάφορα προϊόντα, επιβαρύνοντας την τιμή κτήσης μόνο με τα έξοδα διαχείρισης, δεν θα προκύψει εμφανές πλεόνασμα στο συνεταιρισμό

για διανομή. Όταν όμως το πωλήσει στην τρέχουσα τιμή θα προκύψει ένα χρηματικό ποσό που ονομάζεται πλεόνασμα διαχείρισης και όχι κέρδος, (Κοσμόπουλος, 1991, σελ.18).

Η διανομή του πλεονάσματος δεν γίνεται, όπως στις κεφαλαιουχικές εταιρίες, ανάλογα με τη συμμετοχή στο κεφάλαιο, αλλά βάση των συναλλαγών που κάνει κάθε μέλος κατά τη διάρκεια τους έτους από το συνεταιριστικό κατάστημα. Μέλος που δεν πραγματοποίησε καμιά αγορά στο κατάστημα δεν έχει δικαίωμα συμμετοχής στο πλεόνασμα. Το ποσό που μένει από την επιστροφή του πλεονάσματος στα μέλη χρησιμοποιείται για αυτοχρηματοδότηση της συνεταιριστικής επιχείρησης.

1.3.4. Συνεταιριστική Εκπαίδευση.

Η εκπαίδευση των μελών θεωρείται μία από τις βασικότερες συνεταιριστικές αρχές. Όλοι οι συνεταιρισμοί πρέπει να φροντίζουν για την επιμόρφωση των μελών τους, των στελεχών και των υπαλλήλων τους.

Εάν δεν υπάρχει συνεταιριστική εκπαίδευση προς τα μέλη και κυρίως αυτών που λειτουργούν στα όργανα διοίκησης, οι συνεταιρισμοί δεν μπορούν να προοδεύσουν. Πρέπει τα ίδια τα μέλη να είναι ικανά και χωρίς τη βοήθεια τρίτων να είναι σε θέση να εκπληρώσουν το έργο τους. Πρέπει να επιδιώκεται η μορφωτική και κοινωνική εκπαίδευση των μελών, πράγμα που είναι άμεσο συνηφασμένο με τη φύση των συνεταιρισμών.

1.3.5. Διασυνεταιριστική συνεργασία

Οι συνεταιρισμοί προκειμένου να συμβάλλουν αποτελεσματικά στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των μελών τους και κατ' επέκταση και στην ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν και δρουν, πρέπει να συνεργάζονται με κάθε τρόπο με άλλες αδελφές συνεταιριστικές οργανώσεις, σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Σ' όλα τα επίπεδα αυτά μπορεί η συνεργασία να αρχίζει από την ανταλλαγή προϊόντων και να φθάνει μέχρι τον επιστημονικό και ερευνητικό τομέα για την ανταλλαγή της εξελισσόμενης τεχνογνωσίας.

Αυτή η συνεργασία των συνεταιρισμών αυξάνει τη διαπραγματευτική τους δύναμη, βοηθά στον συντονισμό των εργασιών τους καθώς και στην επίλυση προβλημάτων που ανακύπτουν στο ενιαίο συνεταιριστικό κίνημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

2.1. Αίτια που εμπόδισαν τη δράση τους.

Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί και γενικότερα η καταναλωτική συνεταιριστική κίνηση στη χώρα μας παρά τις προσπάθειες που είχαν γίνει δεν μπόρεσε να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί σημαντικά έτσι ώστε να διαδραματίσει κάποιο αξιόλογο ρόλο στον Ελληνικό Οικονομικό Χώρο.

Πολλοί είναι οι λόγοι που δεν έγιναν βιώσιμοι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Αν είχε δοθεί βαρύτητα στα πλεονεκτήματα που πρόσφεραν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί προς τα μέλη τους και γενικότερα στην όλη λειτουργία της οικονομίας της χώρας μας, θα είχαν αναπτυχθεί κατά πολύ μεγάλο βαθμό.

Σ' αυτό το σημείο θα αναφερθούμε αναλυτικά στους λόγους για τους οποίους δεν αναπτύχθηκαν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα.

2.1.1. Παραποίηση της έννοιας καθώς επίσης και των σκοπών του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων.

Μερικά πράγματα για το θεσμό ήταν γνωστά πριν από τους μεγάλους

πολέμους. Αλλά η μεγάλη μάζα των καταναλωτών δεν είχε γνωρίσει και αφομοιώσει το θεσμό για διάφορους λόγους.

Χρειαζόταν λοιπόν μια περίοδος, ώστε να μπορέσει να γίνει κάποια εφαρμογή και στη συνέχεια να αναπτυχθεί ο θεσμός αυτός.

Αυτό όμως ήταν αδύνατο να γίνει διότι ο καταναλωτικός συνεταιρισμός από τη νηπιακή του ηλικία μπήκε σε μεγάλη δράση με δυσμενή επακόλουθα. Αυτό έγινε με τους δύο μεγάλους πολέμους και τις ανωμαλίες που προηγήθηκαν ή ακολούθησαν αυτούς.

Κατά τη διάρκεια των πολέμων (με την έλλειψη τροφίμων, την ύψωση των τιμών, την ανάπτυξη της τοκογλυφίας) οι καταναλωτές ζητούσαν να βρύνε τον τρόπο για να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα είδη σε μεγάλες ποσότητες, με χαμηλές τιμές και άλλες ευκολίες.

Για να γίνει αυτό χρησιμοποιήθηκε σαν οργάνωση ο καταναλωτικός συνεταιρισμός χωρίς όμως να είναι γνωστή η ουσία του και χωρίς να υπάρχει διάθεση να χρησιμοποιηθεί μόνιμα.

Δεν μπορούμε να πούμε ότι οι οργανώσεις αυτές δεν πρόσφεραν σημαντικές υπηρεσίες, αλλά κατά βάθος έβλαψαν την ιδέα του καταναλωτικού συνεταιρισμού.

«Έβλαψαν τη συνεταιριστική νοοτροπία των μελών των λίγων καταναλωτικών συνεταιρισμών που υπήρξαν και δημιούργησαν εσφαλμένη ιδέα στους πολλούς εκείνους που τον χρησιμοποίησαν για πρώτη φορά», (Κλήμης, 1960, σελ.15).

Συνεπώς χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια ώστε να γίνει κατανοητό και αργότερα συνειδητό τι είναι ο καταναλωτικός συνεταιρισμός.

2.1.2. Οι κλειστοί ομοιοεπαγγελματικοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί.

Βασικό μειονέκτημα των συνεταιρισμών που υπήρχαν πριν από τους πολέμους, είναι ότι είχαν ιδρυθεί σαν κλειστοί ομοιοεπαγγελματικοί συνεταιρισμοί δηλαδή ιδρύθηκαν ως Καταναλωτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις των ατόμων που εργάζονταν σε μια ορισμένη επιχείρηση ή οργανισμό (συντεχνίες).

Βέβαια αυτό δεν ήταν και δεν είναι κακό. Πιθανόν μόνο έτσι να ήταν δυνατό να προκόψουν οι συνεταιρισμοί στα πρώτα τους βήματα. Έπρεπε να κινηθούν ανάμεσα σε ανθρώπους γνωστούς, με γνωστές αποδοχές, εργαζόμενους στον ίδιο εργοδότη από τον οποίο θα ήταν δυνατό να εξασφαλίσουν ιδιαίτερες διευκολύνσεις.

Ο συνεταιρισμός μπορούσε να εξασφαλίσει από τον εργοδότη, πίστωση, είσπραξη των δόσεων από τη μισθοδοσία, στέγαση των γραφείων και του πρατηρίου του κ.α.

Όλα αυτά είναι φυσικό να επιδίωκε ένας συνεταιρισμός στα πρώτα του βήματα, αλλά είναι καταστρεπτικό να στηρίζεται ο συνεταιρισμός μόνο σε αυτά, δηλ. να αποβλέπουν τα μέλη στον συνεταιρισμό μόνο και μόνο γιατί τους εξασφαλίζει ιδιαίτερες διευκολύνσεις χωρίς να συμμερίζονται τον θεσμό και τους στόχους του.

2.1.3. Επικράτηση του συστήματος προσφοράς πελατείας στο εμπόριο. Οι πιστώσεις και οι εκπτώσεις.

Είναι αντιληπτό ότι πολλοί μεγάλοι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί καθώς επίσης και μεγάλος αριθμός μικροτέρων κυρίως ομοιοεπαγγελματικών, που δεν είχαν καταφέρει να πάρουν πιστώσεις από τους εργοδότες τους ή τη νομισματική επιτροπή στράφηκαν προς το δρόμο του εμπορίου. Την περίοδο εκείνη το εμπόριο είχε αναπτυχθεί

σημαντικά και μπορούσε να κάνει συναλλαγές με πίστωση και σε δόσεις. Έτσι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί προσπαθώντας να βοηθήσουν τα μέλη τους στις συναλλαγές αναμίχθηκαν με το εμπόριο έχοντας την πεποίθηση ότι προσφέρουν υπηρεσίες. Ο έμπορος βρήκε στο συνεταιρισμό έναν εγγυητή για τις συναλλαγές του και ένα εισπράκτορα των απαιτήσεών του και ένα προμηθευτή πελατών. Εκτός αυτού και οι συνεταίροι εξυπηρετούνταν, γιατί είχαν σίγουρες πιστώσεις από το εμπόριο, χωρίς προσωπική αναζήτηση και στην αρχή μειωμένες τιμές.

Στο ξεκίνημα το σύστημα αυτό εξυπνήρησε και το εμπόριο και τους αγοραστές. Με το πέρασμα του χρόνου κερδισμένο βγήκε το εμπόριο και οι συνεταιρισμοί έγιναν υπηρέτες του χωρίς να προσφέρουν τίποτα ουσιαστικό ούτε στα μέλη του, ούτε γενικότερα στην εξυγίανση των τιμών.

Όσον αφορά τις εκπτώσεις που παρέχονται, αυτές στο μεγαλύτερο μέρος παρέμεναν στο συνεταιρισμό για τα διοικητικά και διαχειριστικά του έξοδα (στο ίδιο, σελ. 24).

Τα ποσά που δίνονταν από τους εμπόρους στους συνεταιρισμούς καθώς και οι παρεχόμενες εκπτώσεις δεν είχαν σαν επακόλουθο τη μείωση των κερδών του εμπορίου, αλλά ή αποτελούσαν φαινομενικές εκπτώσεις πάνω στις ονομαστικές τιμές ή επιβάρυναν το αγοραστικό κοινό και ύψωναν τις τιμές σε βάρος εκείνων, που δεν είχαν συναλλαγές με τη μεσολάβηση του συνεταιρισμού.

2.1.4. Δυσκολίες που ήταν αποτέλεσμα της έλλειψης ενδιαφέροντος των μελών και της ελλιπούς λειτουργίας της Γ.Σ.

Ανάμεσα στους κύκλους των συνεταιρισμών, ήταν ορατό το φαινόμενο της έλλειψης του απαιτούμενου ενδιαφέροντος των μελών του και η μη συνεργασία, για την επίλυση των υποθέσεων του συνεταιρισμού.

Είναι λυπηρό το γεγονός ότι τα μέλη δεν συμμετείχαν στις Γενικές Συνελεύσεις, ώστε να κατατοπίζονται πάνω στα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο συνεταιρισμός και έτσι να συμβάλλουν στην από κοινού επίλυσή τους.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι συνέταιροι να ήταν εντελώς απληροφόρητοι για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο συνεταιρισμός και πολλές φορές ψήφιζαν μέτρα αντισυνεταιριστικά και αντιοικονομικά προς τους ίδιους και προς τους πελάτες τους.

Αυτό γινόταν χωρίς να είχαν την ευκαιρία να πληροφορηθούν, σε κοινή συζήτηση, για τις διάφορες απόψεις, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.

Η στάση τους αυτή, αποθάρρυνε τους συνεταίρους εκείνους που επιθυμούσαν να εργαστούν σωστά προς όφελος του συνεταιρισμού συμμετέχοντας στη διοίκησή του.

Έτσι οι συνεταιρισμοί επιβαρύνθηκαν από τα άτομα εκείνα που ψήφιζαν χωρίς να είχαν πληροφορηθεί επειδή έκανε το ίδιο και η μάζα.

Το στοιχείο αυτό ήταν και η βασικότερη αιτία που είχαν επικρατήσει στους συνεταιρισμούς αντισυνεταιριστικά και αντιοικονομικά μέτρα.

2.1.5. Μειονεκτήματα και δυσκολίες στις προμήθειες του Συνεταιρισμού.

Είναι γεγονός ότι ανάμεσα στα δύο ίδια καταστήματα, με τον ίδιο

κύκλο εργασιών, το ένα ιδιωτικό και το άλλο συνεταιριστικό, αγοράζει φθηνότερα ο ιδιώτης. Και αυτό γίνεται διότι ο έμπορος- ιδιώτης έχει λιγότερα γενικά έξοδα και έτσι τελικά το ίδιο προϊόν κοστίζει πολύ περισσότερο στο συνεταιρισμό από ότι στον έμπορο. Στο τέλος της χρήσης δεν μένει πλεόνασμα για επιστροφή στα μέλη αφού, πρέπει να πουλήσει κάπως φθηνότερα από τον έμπορο, ενώ μένουν αξιόλογα κέρδη για τον επιχειρηματία.

Ο επιχειρηματίας θα ενδιαφερθεί προσωπικά για την πηγή αγοράς των προϊόντων του, θα ψάξει, θα ρωτήσει, θα παζαρέψει, θα αφιερώσει πολλές ώρες γι' αυτό. Σε περίπτωση επιτυχίας τα κέρδη θα είναι όλα δικά του, εάν όμως αποτύχει κινδυνεύει να καταστραφεί.

Για το συνεταιρισμό υπάρχουν επιτροπές που είναι αρμόδιες γι' αυτά τα θέματα. Και αυτό διότι δεν μπορεί να αναλάβει ένα άτομο όλες τις ευθύνες και ειδικότερα σε περίπτωση αποτυχίας. Οι επιτροπές αυτές πολλές φορές δεν είναι ενημερωμένες για τις πηγές των προϊόντων και δεν προσπαθούν αρκετά για το κλείσιμο συμφωνίας σε ικανοποιητικές για το συνεταιρισμό τιμές. Είναι δύσκολο να συμμετάσχουν όλοι οι επίτροποι, στο ψάξιμο της πηγής και κλείσιμο συμφωνίας, διότι δίνουν βαρύτητα στις ατομικές τους εργασίες.

Όσον αφορά τις εκπτώσεις που γίνονται ο έμπορος είναι και πάλι κερδισμένος, διότι πιέζει την πηγή ενώ ο συνεταιρισμός μη θέλοντας να δείξει «αδύναμος» δεν κάνει παζάρια. Εξάλλου για τους μικρούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι δεν έχουν την δυνατότητα να έχουν επαφή απευθείας με την πηγή, αλλά εξυπηρετούνται μέσω μεσάζοντα π.χ. μεγάλους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, οι εκπτώσεις είναι μηδαμινές.

2.2. Προτεινόμενες λύσεις.

Στις παραπάνω ενότητες αναπτύξαμε τις βασικές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στη χώρα μας και τονίσαμε την αδυναμία τους να εξυπηρετήσουν τον καταναλωτή σαν οργανώσεις αυτοβοήθειας.

Για να είχε δημιουργηθεί στη χώρα μας μια αξιόλογη συνεταιριστική κίνηση των καταναλωτών θα έπρεπε, εκτός από τις προσπάθειες για την κατανόηση και καλύτερη οργάνωση του θεσμού να είχε πραγματοποιηθεί συγκέντρωση δυνάμεων και να είχε εξασφαλισθεί μια μεγάλη επιχείρηση για την εξυπηρέτηση των συνεταιίρων, οι οποίοι θα ήταν οι μέτοχοι και συγχρόνως πελάτες του συνεταιρισμού.

Η συγκέντρωση δυνάμεων και η δημιουργία μεγάλων συνεταιριστικών οικονομικών μονάδων στον καταναλωτικό τομέα, δεν ήταν εφικτό να γίνει από τη μία στιγμή στην άλλη. Έπρεπε η οργάνωση και η λειτουργία των συνεταιρισμών να ήταν αποτέλεσμα μακροχρόνιας εργασίας και πείρας και όχι πρόχειρες επινοήσεις ξένες στην τότε πραγματικότητα.

Κατά τη γνώμη μου, η επιτυχία θα εξασφαλιζόταν αν παράλληλα είχαν επιδιωχθεί οι ακόλουθοι δύο σκοποί :

α) Η διεύρυνση της δράσεως σε άλλους τομείς των υπαρχόντων μεγάλων καταναλωτικών συνεταιρισμών, ώστε να εξυπηρετούσαν καλύτερα τα μέλη τους και παράλληλα να πρόσφεραν υπηρεσίες στο ευρύτερο καταναλωτικό κοινό και τους μικρούς σε δράση συνεταιρισμούς. Εκτός από τους καταναλωτές που δεν ήταν μέλη του, έπρεπε να εξυπηρετείτε και ο ίδιος ο καταναλωτικός συνεταιρισμός

αφού θα είχαν ωφέλεια και τα ίδια του τα μέλη.

β) Ανάπτυξη μεταξύ των καταναλωτικών συνεταιρισμών οργανικής και συστηματικής συνεργασίας σε όλους τους τομείς δράσης τους.

Σ' αυτό το σημείο θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο έπρεπε να εργαστούν οι συνεταιρισμοί ώστε να είχαν πραγματοποιήσει αυτές τις επιδιώξεις, που όλοι αναγνωρίζουν ως σωστές αλλά δεν υποδείχτηκαν συγκεκριμένα μέτρα για την πραγματοποίησή τους.

2.2.1. Η δημιουργία 2-3 υποδειγματικών συνεταιρισμών με ευρύτερο πρόγραμμα και δυνατότητες.

Οι συνεταιρισμοί αυτοί θα έπρεπε να είχαν μια ιστορική πορεία, αλλά και οικονομική δύναμη έτσι ώστε να εξυπηρετούσαν καλύτερα τα μέλη τους και παράλληλα να βοηθούσαν στην γενικότερη πρόοδο των καταναλωτικών συνεταιρισμών.

Εκτός αυτού, απαραίτητο στοιχείο που έπρεπε να είχε ο συνεταιρισμός, ήταν το δικαίωμα να ζητήσει από τον εργοδότη των μελών του να βοηθήσει στην πλατύτερη συνεταιριστική οργάνωση των καταναλωτών.

Για να είχαν αναπτυχθεί οι υποδειγματικοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, την οργάνωση και τη λειτουργία του έπρεπε να την αναλάβουν άξια στελέχη-μέλη με έντονη τη συνεταιριστική συνείδηση, μόρφωση και ανησυχίες.

Επίσης έπρεπε να υπερνικούσε τη στενή αντίληψη του κλειστού ομοιοεπαγγελματικού συνεταιρισμού και να κατανοούσε ότι θα είχε πραγματοποιήσει καλύτερα την εξυπηρέτηση των συνεταίρων του με

την παράλληλη εξυπηρέτηση ενός μεγαλύτερου αριθμού προσώπων που θα γίνονταν άμεσα ή έμμεσα μέλη του, (Κλήμης, 1960, σελ.81).

Τα μέλη τα οποία θα αποτελούσαν το συνεταιρισμό έπρεπε να τα ελέγχει και να τα εγκρίνει η Γενική Συνέλευση, σύμφωνα με τους κανόνες του συνεταιρισμού, έτσι ώστε να μην προέκυπταν σοβαρά προβλήματα. Εκτός αυτού οι μικροί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, που δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις αντίξοες συνθήκες που επικρατούσαν και οι οποίοι δεν είχαν τη δυνατότητα ή δεν τους σύμφερε να έχουν δικά τους πρατήρια και ήθελαν να εξυπηρετήσουν πραγματικά τα μέλη τους στον καταναλωτικό τομέα, μπορούσαν να γραφούν ως μέλη στους υποδειγματικούς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.), (Κλήμης, 1960, σελ.82).

Αυτό δεν σημαίνει ότι μοναδικό όφελος θα είχαν τα μέλη του υποδειγματικού συνεταιρισμού, αφού όπως είναι φυσικό με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται ο κύκλος εργασιών, αλλά και οι μικροί συνεταιρισμοί, διότι θα επιστρέφονταν στους συνεταιρισμούς τους ομαδικά τα περισσεύματα που θα προέκυπταν από τις συναλλαγές τους με τον υποδειγματικό συνεταιρισμό, όπως θα ίσχυε και για τα δικά του μέλη. Επίσης έπρεπε να συμμετέχουν εκπρόσωποι των συνεταιρισμών στις επιτροπές προμήθειας προϊόντων.

Με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλιζόταν η αύξηση του κύκλου εργασιών, που θα ήταν για όφελος όλων όσων συνεργάζονται. Δεν θα υπήρχε εκμετάλλευση ούτε των παλιών από τους νέους ούτε των νέων από τους παλιούς. Δεν θα ζητούνται μεγάλα κεφάλαια από τα μέλη των μικρών συνεταιρισμών, δεν θα κινδύνευε να χαθεί εκείνο που είχε δημιουργηθεί με πολλούς κόπους.

Έτσι δημιουργείται γνωριμία και συνεργασία που μπορούσε να είχε

οδηγήσει σε πλήρη συγχώνευση και ισότητα σε όλα, (Κλήμης, 1960, σελ. 84).

2.2.2. Η συνεργασία σε οργανικούς τομείς ανάμεσα στους ανεπτυγμένους και αξιόλογους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Τη συνεργασία αυτή θα είχαν τη δυνατότητα να την αναπτύξουν οι καλύτεροι συνεταιρισμοί που υπήρχαν και όσοι θα δημιουργούνταν στην πορεία του όλου συνεταιριστικού κινήματος.

Για να ήταν καρποφόρες οι προσπάθειες αυτές, η συνεργασία ανάμεσα στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς έπρεπε να απατυχθεί σε δύο τομείς :

α) στην προμήθεια των ειδών, β) στην ειδίκευση των καταστημάτων.

2.2.2.1 Συνεργασία και προμήθεια των ειδών.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί και γενικότερα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις -δεν μπορούσαν- ήταν δύσκολο να προμηθευτούν τα βιομηχανικά είδη σε χονδρική τιμή.

Για να μπορέσουν να εξασφαλίσουν καλύτερους όρους αγοράς των προϊόντων και να εξυπηρετήσουν ουσιαστικά τα μέλη τους έπρεπε να συνεργαστούν μεταξύ τους, όπως αναφέραμε παραπάνω. Περισσότεροι μαζί είχαν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν αγοραστικό κύρος πολύ αξιόλογο.

Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί δεν πετύχαιναν τη συνεργασία αυτή αφενός διότι τις επιτροπές αγορών των διαφόρων συνεταιρισμών τις αποτελούσαν πολλά μέλη, τα οποία όπως είναι φυσικό ήταν δύσκολο

να συνεργαστούν . . . αφετέρου δε τα μέλη της κάθε επιτροπής θεωρούσαν τον εαυτό τους ικανότερο από τα μέλη των άλλων επιτροπών.

Για να συνεργαστούν αποτελεσματικά οι συνεταιρισμοί έπρεπε να κάνουν κοινές επιτροπές αγορών και μάλιστα κατά κλάδους, π.χ. επιτροπή για τα ανδρικά υποδήματα, επιτροπή για τα γυναικεία υφάσματα κ.ο.κ. Οι επιτροπές αυτές θα ήταν εξουσιοδοτημένες να αγοράσουν στις καλύτερες τιμές προϊόντα, ομαδικά για λογαριασμό όλων των συνεταιρισμών.

Τα μέλη, τα οποία θα είχαν την ευθύνη για την αγορά προϊόντων έπρεπε να ήταν ικανά και αμερόληπτα και να εκλέγονταν από το ανώτατο όργανο του συνεταιρισμού, τη Γενική Συνέλευση.

Τον έλεγχο των Επιτροπών Αγορών θα έπρεπε να τον αναλάβει επιτροπή από αιρετούς.

Μόνο εάν υπήρχε συνεργασία στην αγορά, αλλά και στην προμήθεια προϊόντων θα γινόταν πραγματικότητα οι στόχοι του συνεταιρισμού.

2.2.2.2. Συνεργασία ειδικευμένων καταστημάτων στην διάθεση των ειδών.

Όπως ήταν φυσικό, ένα κεντρικό κατάστημα ειδών ενός καταναλωτικού συνεταιρισμού πιθανόν να μην είναι οικονομικά αποδοτικό. Αν όμως οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί δύο-τρεις ή περισσότεροι ένωναν τις δυνάμεις τους και οδηγούσαν τα μέλη τους σε ένα κοινό κατάστημα, τότε τα πράγματα θα βελτιωνόταν σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Το κατάστημα αυτό θα έπρεπε να ανήκει στον πιο κατάλληλο

συνεταιρισμό, να είναι κεντρικό και διαμορφωμένο έτσι ώστε να προσελκύσει το ενδιαφέρον των καταναλωτών.

Ο συνεταιρισμός δεν είναι σωστό να κερδοσκοπεί πάνω σε συνεταιριστική πελατεία, που θα του έδιναν οι άλλοι συνεταιρισμοί. Ο καθορισμός των τιμών θα έπρεπε να είναι αποτέλεσμα συμφωνίας των συνεταιρισμών και πρέπει πάντα οι τιμές να είναι ανάλογες με το κόστος αγοράς των προϊόντων. Σε περίπτωση, που υπήρχαν περισσεύματα αγαθών είναι σωστό να επιστρέφονται στους αγοραστές ανάλογα με την αξία των αγορών τους. Έτσι ο ένας συνεταιρισμός θα αναλάβει την οργάνωση και τον έλεγχο στο κατάστημα τροφίμων, ο δεύτερος στο κατάστημα ενδυμάτων, ο τρίτος στο κατάστημα ηλεκτρικών ειδών κ.ο.κ.

Εκτός αυτού για να υπήρχε αποτέλεσμα, έπρεπε και τα καταστήματα να πωλούν τους μετρητοίς. Έτσι πάνω σ' αυτό το πλαίσιο εργασιών έπρεπε να κινούνται οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί της περιόδου.

2.2.3. Αποχωρισμός του πιστωτικού μηχανισμού.

Ο αριθμός των μικρών καταναλωτικών συνεταιρισμών ήταν πολύ μεγάλος σε σχέση με τους αναπτυγμένους συνεταιρισμούς και δυσκόλευαν τη συνεργασία μαζί τους.

Αυτό το φαινόμενο παρατηρούνταν, διότι ανάμεσα στον κάθε συνεταιρισμό και τα μέλη του υπήρχε κυρίως η πιστωτική διευκόλυνση, η οποία ήταν διαφορετική και εμπόδιζε την συνεργασία μεταξύ τους.

Εκτός αυτού σοβαρός λόγος ήταν επίσης και η διαφορετική ενίσχυση του εργοδότη στον κάθε συνεταιρισμό και ο συνεταιρισμός επιθυμούσε

να την διατηρήσει για τα μέλη που υπηρετούσαν τον εργοδότη που την παρείχε.

Έτσι λοιπόν, αν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί είχαν αποχωριστεί το πιστωτικό μέρος, τότε δεν θα υπήρχε κανένα εμπόδιο από την πλευρά των καταναλωτών να ιδρύσουν έναν κοινό μεγάλο καταναλωτικό συνεταιρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

**Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1920 ΕΩΣ ΤΟ 1930**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1920 ΕΩΣ ΤΟ 1930.

Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί από το 1914 έως το 1962 (επομένως και κατά τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε) στην Ελλάδα είναι συντεχνιακοί.

«Δεν μπορούν να θεωρηθούν καταναλωτικοί συνεταιρισμοί με την ακριβή έννοια του όρου, διότι δεν εφαρμόζουν την αρχή των ανοικτών θυρών» (Χαραλάμπους, 1993, σελ.82).

Ως παραδείγματα συντεχνιακών «συνεταιρισμών» αναφέρουμε τους:

- Συνεταιρισμό Καταναλώσεως Δημοσίων Υπαλλήλων Αθηνών Σ.ΥΝ.Π.Ε., (ίδρυση 1917), που δεχόταν ως μέλη δημοσίους πολιτικούς υπαλλήλους «εν ενεργεία ή συνταξιούχους», όπως και γυναίκες χήρες αυτών ή ορφανά τέκνα που απολαμβάνουν συντάξεις. Προμηθευτικό και Καταναλωτικό Συνεταιρισμό των Υπαλλήλων της Εθνικής Τράπεζας (1918), (Κοσμόπουλος, 1990, σελ.58).
- Καταναλωτικό Συνεταιρισμό Υπαλλήλων ΕΑΣ.
- Καταναλωτικό Συνεταιρισμό Υπαλλήλων ΠΥ.ΡΚΑΛ.

Οι ομοιοεπαγγελματικοί αυτοί «συνεταιρισμοί» ιδρύθηκαν από τον εργοδότη και σκοπό είχαν να εξυπηρετήσουν μόνο τους υπαλλήλους τους.

Στους «συνεταιρισμούς» αυτούς τα μέλη, τα οποία κατά κανόνα ήταν

απληροφόρητα, συμμετείχαν ελάχιστα και αυτό συνέβαλε στο να επιβάλλουν την άποψή τους οι επιτήδευτοι.

Σ' αυτό το σημείο θα αναφερθούμε αναλυτικά στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς από το 1920 έως το 1930.

3.1. Η κίνηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1920 έως το 1923.

3.1.1. - 1920- .

Κατά το χρονολογικό έτος 1920 το λεγόμενο «αστικό» συνεταιριστικό κίνημα δεν έχει να επιδείξει εκτός μεμονωμένων περιπτώσεων ιδιαίτερα αξιόλογες δραστηριότητες.

Σύμφωνα με πληροφορίες και εκτιμήσεις εργατικών κύκλων οι αστικοί συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν κατά το έτος 1920 ήταν 77.

Για τους αστικούς συνεταιρισμούς το 1920 αναφέρεται: «Εκ των συνεργατικών ενώσεων παραγωγής οι σπουδαιότεροι είναι :

1) Συνεργατική Ένωση Γαιανθράκων (έδρα Πειραιεύς). Κεφάλαιον εις εργαλεία (φορτηγίδες κλπ) δρχ. 250.000. Μέτοχοι 450 εργάτες. Ετήσια κέρδη κατά το 1920 δρχ. 200.000. Κύκλος εργατών υπέρ το ένα (1) εκατομμύριο.

2) Συνεργατική Ένωση Εργατών Λιμένος (έδρα Πειραιεύς). Κεφάλαιον εις εργαλεία δρχ. 200.000. Μέτοχοι 750 εργάτες. Ετήσιος κύκλος εργασιών περί τα 3.000.000. Ετήσια κέρδη περί το 1.000.000.

3) Συνεργατική Ένωση Σιτεργατών (έδρα Πειραιεύς). Μέτοχοι 560. εργασιών 1.500.000. Κέρδη περί τα 450.000 δρχ.

4) Εργατικός Προμηθευτικός Συνεταιρισμός (έδρα Πειραιεύς). Αξία εγκαταστάσεων δρχ. 450.000. Μέτοχοι 2.500. Ο κυριώτερος σκοπός παροχής ευθυνών τροφίμων, άρτου κ.λ.π. (Γεωργιάδου - Κατσουλάκη, 1984).

Σχετικά με τους συνεταιρισμούς που είναι καθαρά καταναλωτικοί σημειώνεται ότι :

5) Εκ των συνεργατικών καταναλώσεως, η μόνη αξία λόγου είναι η «Λαϊκή» εν Θεσσαλονίκη. Ετήσιος κύκλος δρχ. 1.000.000. Κέρδη 100.000 δρχ.», (Κλήμης, 1985, σελ. 456).

Ο Αλ Σβώλος μας πληροφορεί ότι η «Λαϊκή» Θεσσαλονίκης προς το τέλος του 1924 είχε 2.200 μέλη και περιουσία 440.000 δρχ., (Συνεταιριστής, 1925, σελ.3).

Αυτά τα στοιχεία που είναι πιθανό, να περιέχουν σφάλματα ή και ελλείψεις, μας δίνουν μια σχετικά καλή εικόνα για τη συνεταιριστική κίνηση της εποχής.

Δυστυχώς η έλλειψη στοιχείων για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, δεν μας επιτρέπει κατά την περίοδο αυτή να έχουμε μια σφαιρική εικόνα για το αντικείμενο δράσης, την οργάνωση και λειτουργία καθώς επίσης και τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι τότε καταναλωτικοί συνεταιρισμοί.

Για τους λόγους που οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως δεν αναπτύχθηκαν ο κ. Τζωρτζάκης αναφέρει:

«Δεν έχομεν σαφή συνείδησις της ιδιότητός μας ως καταναλωτών, εις το ότι δεν έχει διαπαιδαγωγηθεί η καταναλώτρια, εργατική ιδία, νοικοκυρά, εις το ότι αδιαφορούν οι επαγγελματικά οργανώσεις και εις το ότι αποστέργουν να θίξουν την τάξιν πολλών μικροεμπόρων και περιττών διαμέσων, τους οποίους η συνεταιριστική οργάνωσις θέτει

εκποδών.

Εκτός αυτών σοβαρότερα ακόμη αίτια της μη ευδοκιμήσεως παρ' ημίν συνεταιρισμών καταναλώσεως είναι τα εξής :

- Η δυσχέρεια της εξευρέσεως των κατάλληλων προσώπων για να διοικήσουν και διευθύνουν τους τοιούτους συνεταιρισμούς.
- Η δυσχέρεια της αποκτήσεως των πρώτων κεφαλαίων δια την εγκατάσταση και λειτουργία τους», (Ο Συνεταιριστής, 1920, σελ.2).

3.1.2. -1921- και -1922-

Κατά τα χρονολογικά έτη 1921-1922 η εκμετάλλευση του μεγάλου κοινού από τους μεσάζοντες είναι το μεγάλο πρόβλημα στην Ελλάδα.

Οι αστοί γίνονται θύματα ως καταναλωτές διότι δεν αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της αισχροκέρδειας των εμπόρων, οργανωμένοι αλλά και η πολιτική που ασκεί το κράτος είναι αδύναμη να τους προστατεύει αγορανομικά κ.λ.π.

Ο Σ. Ιασεμίδης σε σχετικό του κείμενο αναφέρεται στο μεγάλο πρόβλημα της αισχροκέρδειας των εμπόρων εις βάρος των καταναλωτών και προτείνει μέτρα για την αντιμετώπισή του.

Όπως είναι γνωστό οι έμποροι αγοράζουν τα προϊόντα που τους είναι χρήσιμα για πώληση από τους παραγωγούς σε πολύ χαμηλές τιμές. Επίσης θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι οι έμποροι δεν αγοράζουν οι ίδιοι τα προϊόντα από τους παραγωγούς, αλλά μέσω μεσαζόντων, οι οποίοι ψάχνουν και αγοράζουν από πηγές προϊόντα υψηλής ποιότητας με όσο το δυνατόν μειωμένο κόστος.

Όταν λοιπόν έρχονται στα χέρια του εμπόρου, αυτός για να καλύψει το κόστος αγοράς-μεταφοράς, το ποσοστό που θα δώσει στο

μεσάζοντα, καθώς επίσης και το κέρδος του, αυξάνει τις τιμές των προϊόντων.

Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι καταναλωτές να είναι θύματα του συστήματος αυτού μη μπορώντας να ανταπεξέλθουν και να αμυνθούν κατά των εμπόρων.

Έτσι καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι καταναλωτές για να αντιμετωπίσουν όλη αυτή την κατάσταση πρέπει να συνενωθούν σε συνεταιρισμούς καταναλώσεως, οι οποίοι προμηθευόμενοι σε μεγάλες ποσότητες εμπορεύματα οικιακής χρήσεως θα πωλούν τα προϊόντα αυτά στους καταναλωτές σε πολύ μικρότερη τιμή σε σχέση με τον έμπορο.

Εκτός αυτού ο Ιασεμίδης προτείνει την οργάνωση των παραγωγών και ως παραγωγοί και ως καταναλωτές καθώς επίσης και των αστών, σε ένα Πανελλήνιο Σωματείο.

Στο σωματείο αυτό πρέπει να αποκλεισθεί κάθε έμπορος έχοντας κύριο ή δευτερεύοντα επάγγελμα το εμπόριο (Βοηθός των Συνεταιρισμών, 1921, σελ. 129, 145).

Αυτά τα στοιχεία, σε γενικές γραμμές, διατύπωσε τότε ο Σ. Ιασεμίδης που προπορεύονταν από την εποχή του. Και βέβαια οι αρμόδιοι και οι καταναλωτές δεν έκαναν τίποτα το σημαντικό. Και το πρόβλημα συνεχίστηκε και συνεχίζεται και σήμερα, παρόλες τις κατά διαστήματα προσπάθειες. Και αυτό επειδή δεν γίνεται συστηματική μελέτη και αντιμετώπιση αλλά σπασμωδικές ενέργειες.

3.1.3. -1923-

Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί που υφίστανται στο τέλος του 1923 ήταν 102 σε σύνολο 391 αστικών συνεταιρισμών. Κατά τη χρονική

περίοδο 1915 μέχρι το 1923 είχαν ιδρυθεί 116 καταναλωτικοί συνεταιρισμοί.

Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην περίοδο αυτή είχαμε τη διάλυση 14 καταναλωτικών συνεταιρισμών.

Αναλυτικά κατά νομούς, οι υφιστάμενοι στο τέλος του 1923 συνεταιρισμοί ήταν :

ΝΟΜΟΙ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝ/ΣΜΟΙ
Αργολιδοκορινθίας	7
Αρκαδίας	2
Αχαϊοήλιδας	9
Λακωνίας	2
Μεσσηνίας	2
Αττικοβοιωτίας	41
Φθιωτικοφωκίας	3
Αιτωλοακαρνανίας	3
Ευβοίας	2
Λαρίσης	1
Τρικάλων	2
Ζακύνθου	1
Κερκύρας	2
Κυκλάδων	2
Θεσσαλονίκης	7
Πέλλας	2
Δράμας	1
Σερρών	1
Ηρακλείου	2
Ρεθύμνου	2
Χανίων	4
Λέσβου	1
Σάμου	2
Χίου	1

ΣΥΝΟΛΟ: 102

(Συνεταιριστής, 1925, σελ.12)

Δυστυχώς όμως δεν έλλειψαν οι εκτροπές και η εκμετάλλευση του θεσμού από έλλειψη κατάλληλης εποπτικής υπηρεσίας στους αστικούς και ιδιαίτερα στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

3.2. Η δράση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1924 έως το 1926.

3.2.1. -1924-

Κατά το 1924 παρατηρείται μεγάλη εξέλιξη των αστικών συνεταιρισμών. Ιδρύθηκαν 463 νέοι συνεταιρισμοί. Η εικόνα τους είναι η ακόλουθη:

	Υπάρχονες τέλος 1923	Ιδρυθέντες	Υφιστάμενοι τέλος 1924
Πιστωτικοί	10	16	26
Προμηθευτικοί	19	8	27
Παραγωγικοί	231	215	446
Καταναλωτικοί	102	3	103
Οικοδομικοί	24	219	243
Διάφοροι	5	2	7
ΣΥΝΟΛΟ	391	463	854

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα διαπιστώνει κανείς ότι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί κατά το χρονολογικό έτος 1924 αυξάνονται με αργούς ρυθμούς.

Έτσι σε σύγκριση με το έτος 1923 ιδρύθηκαν μόνο 3 καταναλωτικοί συνεταιρισμοί. Δηλαδή στο τέλος του 1924 υφίστανται 105.

Σ' αυτό το σημείο θα αναφερθούμε σε ένα ιστορικό κείμενο του Αλ. Σβώλου δημοσιευμένο στο πρώτο τεύχος του περιοδικού «Ο Συνεταιριστής» σχετικά με τους αστικούς συνεταιρισμούς.

Όπως γράφει ο Αλ. Σβώλος : «... Οι μέχρι σήμερα ιδρυθέντες καταναλώσεως και προμηθευτικοί συνεταιρισμοί ήσαν 150. Εκ των συνεταιρισμών τούτων διελύθησαν επισήμως 18 συνεταιρισμοί καταναλώσεως.

Η αστική συνεταιριστική κίνησης η οποία θεωρητικώς αρχίζει από τον νόμο 602 ... Πράγματι λαμβάνει κάποιαν ανάπτυξιν κυρίως από του 1917 και κατά μέγα μέρος από λόγους συμπτωματικούς. Αι επισιτιστικά δυσκολία ... και η ακρίβεια της ζωής υπήρξαν τα αίτια της ραγδαίας, αλλά εφημέρου δυστυχώς αναπτύξεως των καταναλωτικών συνεταιρισμών. Την ανάπτυξη αυτήν ηννόησε το κράτος, δηλ. κυρίως ειπείν το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, ετερομερώς εννοείται, και με την όλην την έλλειψην συντονισμού των κρατικών ενεργειών η οποία δυστυχώς υπήρξεν το βάραθρον εντός του οποίου καταποντίζονται έλλειψει κοινής συνειδήσεως ισχυράς, τόσοι ωραίοι θεσμοί παρ' ημίν, θαυματουργούν, εις όλα τα άλλα μέρη του Κόσμου και της Βαλκανικής.

Εξαιρετικώς δύνανται να μνημονευθούν ως επιζήσαντες.

... Η «λαϊκή» Θεσσαλονίκης με 2.200 μέλη και περιουσίαν 440.000 δρχ.

... Ο εργατικός νοσηλευτικός συνεταιρισμός, ούτινος μετέχουν 14 εργατικά σωματεία, με περιουσίαν 200.000 δρχ. και κύκλον εργασιών περί το 1.000.000 δρχ...» και καταλήγει ως εξής: «... Ο ανασκοπών την

κίνησιν των αστικών συνεταιρισμών (...) θα ομολογήσει ότι το είδος τούτο (...) δεν ενεκλιματίσθη ακόμα. Βεβαίως η φύσις του αστικού συνεταιρισμού είναι λεπτομέρεια. Απαιτεί και οικονομικά προϋποθέσεις ειδικάς, αλλά προ πάντων ψυχικάς αρετάς ανωτέρας. Είναι αναμφίβολον ότι όπως ενεκλιματίσθησαν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, θα επιτύχουν και θα διαδοθούν και οι αστικοί. Χρειάζεται βέβαια κάποιο πρόγραμμα εργασίας δια την επιτυχίαν αυτήν, και πρέπει να συνεργασθεί προς τούτο το κράνος, το σχολείον, ο τύπος, τα επαγγελματικά σωματεία. Χρειάζεται προπαγάνδα σοβαρά υπέρ της ιδέας αυτής. Χρειάζεται ακόμα και νομοθεσία ειδική και τέλος σύστημα συνεταιριστικής πίστεως, άνευ του οποίου δεν θα δυνηθή να σταδιοδρομήση το είδος αυτό των συνεταιρισμών (..) Αλλ' υπέρ πάντα ταύτα χρειάζεται μία ψυχική μεταβολή προς την κατεύθυνσιν της ομαδικής αυτενέργειας», (Συνεταιριστής, 1925, σελ.3).

3.2.2. -1925-

Στο τέλος του 1925 υπήρχαν συνολικά 1.015 αστικοί συνεταιρισμοί. Ο αμέσως κάτωθι παρατιθέμενος πίνακας περιλαμβάνει τους κατά την 31 Δεκεμβρίου 1925 υφιστάμενος καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, κατανεμημένους κατά νομούς.

NOMOI	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝ/ΣΜΟΙ
Αργολιδοκορινθίας	7
Αρκαδίας	2
Αχαΐοήλιδας	9
Λακωνίας	2
Μεσσηνίας	3
Αττικοβοιωτίας	45
Φθιωτικοφωκίας	3
Αιτωλοακαρνανίας	4
Ευβοίας	2
Λαρίσης	1
Τρικάλων	2
Ζακύνθου	2
Κερκύρας μετά Λευκάδος	2
Κυκλάδων	2
Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής	7
Πέλλης	2
Δράμμας και Καβάλας	1
Σερρών	1
Ηρακλείου	2
Ρεθύμνης	2
Χανίων	5
Λέσβου	1
Σάμου	2
Χίου	1

ΣΥΝΟΛΟ : 111

ΣΥΝΟΛΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Πελοποννήσου	23
Στερ. Ελλάδος	52
Νήσου Ευβοίας	2
Θεσσαλίας	3
Επτανήσου	4
Κυκλάδων	2
Ηπείρου	-
Κεντρ. και Δυτ. Μακεδονίας	10
Ανατ. Μακεδονίας	2
Δυτ. Θράκης	-
Κρήτης	13
Νήσων Αιγαίου	4

ΣΥΝΟΛΟ: 111

(Συνεταιριστής, 1926, σελ. 176).

Ιδιαίτερης προσοχής είναι ο Συνεταιρισμός Καταναλώσεως ηλεκτρικού ρεύματος και το ταπητουργικός συνεταιρισμός.

Το 1925 η Ελληνική Στρατιωτική Ένωση που είχε ιδρυθεί το 1890 με Προεδρικό Διάταγμα σε συνεταιρισμό Π.Ε.

Σχετικά με τους Καταναλωτικούς συνεταιρισμούς ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα κείμενο που δημοσίευσε το 1925 ο Θ. Τζωρτζάκης.

«Είναι αληθώς άξιον ιδιαίτερας προσοχής το γεγονός, ότι κατά την τελευταίως διεξαγομένην εις τον τύπον ζωηράν συζήτησιν περί του καλύτερου τρόπου της αντιμετώπισεως της αδικαιολογήτου ακριβείας

του βίου δεν έγινε σχεδόν η παραμικρά μνεία περί της σημασίας που έχει η συμβολή των οργανωμένων καταναλωτών εις την καταπολέμησιν της ακριβείας. Οι προτεινόμενοι και συζητούμενοι τρόποι αντιμετώπισεως της ακριβείας, βάσιν και αφετηρίαν έχουν την πρωτοβουλία και επέμβασιν του Κράτους. Πουθενά δεν αναφέρεται και η σημασία της πρωτοβουλίας και επεμβάσεως των καταναλωτών επί συνεταιρισμών βάσεων οργανουμένων (...)

Αι τις άλλας χώρας πραγματοποιηθείσαι υπό των καταναλωτών δια των συνεταιρισμών των επιτυχίαι μας αφήνουν αδιαφόρους. Αι κατά την πρώτην προσπάθειαν προς οργάνωσιν των καταναλωτών εν Ελλάδι συναντηθείσαι δυσκολίαι μας επεκαρδίωσαν.

Και τώρα όλοι, εργάται και υπάλληλοι ελεύθεροι επαγγελματίαι και μικροαστοί, μία δύναμις καταναλωτική κολοσσιαία, δυναμένη δια της οργανώσεως της να επιτελέση θαύματα όχι μόνον επί του οικονομικού αλλά και επί του κοινωνικού πεδίου, δυναμένη να γίνη ανώτερος κοινωνικός και οικονομικός παράγων, παραμένει μάζα άμορφος και αδρανής μετ' αγωνίας ατενίζουσα προς το Κράτος και εξ αυτού την σωτηρίαν αναμένουσα (...)

Διατί λοιπόν, αφού όλοι οι όροι συντρέχουσι συνεταιρισμοί καταναλώσεως δεν ιδρύοντο και διατί όπου ιδρύθησαν ιδίως κατά τον αποκλεισμών, με κύριον σκοπόν όχι πλέον την ευθύνην, προμήθειαν των ειδών της πρώτης ανάγκης αλλά την εξεύρεσιν τοιούτων, διελύθησαν ευθύς και ως αι δυσκολίας του επισιτισμού εξέλιπον;

(...) Οι λόγοι εις τους οποίους (...) οφείλεται η καθυστέρησις της εμφανίσεως των συνεταιρισμών καταναλώσεως και η αποτυχία τούτων όπου ιδρύθησαν είναι οι εξής :

1) Η έλλειψις σαφούς συνειδήσεως της ιδιότητάς μας ως καταναλωτών.

Αποβλέπουμε αποκλειστικώς εις την θέσιν μας ως παραγωγών και ταύτην προσπαθούμεν αδιαλείπτως να προάγομεν.

2) Η έλλειψις συστηματικής διαπαιδαγωγήσεως (...).

3) Η αδιαφορία των επαγγελματικών οργανώσεων των εργατικών και υπαλληλικών τάξεων και αυτά με την σειράν των φροντίζαν να αυξήσουν το εισόδημα των μελών των χωρίς να μεριμνούν εις παραλλήλου δια την επωφελεστέραν δια τα μέλη αυτών χρησιμοποίησίν του (...).

4) Η εσφαλμένη ιδέα ότι δεν δικαιούται μία ή πλείονες παραγωγικάί τάξεις να επεμβαίνουν εις εργασίας ανηκούσαν εις άλλην τοιαύτην και αν ακόμα η τελευταία εκτελή κακώς από απόψεως κοινωνικού συνόλου το καθήκον τής ή και αν ακόμα η υπ' αυτής ασκουμένη λειτουργία δύναται να γίνει δι' ολιγωτέρας δαπάνης. Ο λόγος ούτος, υποστηριζόμενος και υπό τον ζημιωμένον εις τον συνεταιρισμό καταναλώσεως παρεμποδίζει σοβαρώς τους εργατικάς και υπαλληλικάς τάξεις να οργανωθούν καταναλωτικώς (...). Η αντίληψη αυτή, είναι προφανώς εσφαλμένη με το να αχρηστεύει κανείς μίαν κοινωνικήν λειτουργίαν ως αντιοικονομικήν δεν προσφάλλει τα ασκούντα ταύτην πρόσωπα. Αυτά δίνονται να χρησιμοποιηθούν αλλαχού επωφελώς δια το κοινωνικόν σύνολον ...», (Συνεταιριστής, 1925, σελ. 369).

3.2.3. -1926-

Οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως κατά το χρονολογικό έτος 1926 στασιμότητα όχι μόνο ποιοτική αλλά και ποσοτική.

Αυτό το παρατηρούμε και στον παρακάτω πίνακα.

Ο αμέσως παρατιθέμενος πίνακας περιλαμβάνει τους κατά 31 Δεκεμβρίου 1925 υφιστάμενους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς κατανεμημένους κατά νομούς.

ΝΟΜΟΙ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝ/ΣΜΟΙ
Αργολιδοκορινθίας	7
Αρκαδίας	2
Αχαϊοήλιδας	9
Λακωνίας	2
Μεσσηνίας	3
Αττικοβοιωτίας	45
Φθιωτικοφωκίας	3
Αιτωλοακαρνανίας	4
Ευβοίας	2
Λαρίσης	1
Τρικάλων	2
Ζακύνθου	2
Κερκύρας μετά Λευκάδος	2
Κυκλάδων	2
Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής	7
Κοζάνης	1
Πέλλης	2
Δράμας και Καβάλας	1
Σερρών	1
Ηρακλείου	2
Ρεθύμνης	2
Χανίων	5
Λέσβου	1
Σάμου	2
Χίου	1

ΣΥΝΟΛΟ : 111

ΣΥΝΟΛΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Πελοποννήσου	23
Στερ. Ελλάδος	52
Ευβοίας	2
Θεσσαλίας	3
Επτανήσου	4
Κυκλάδων	2
Ηπείρου	-
Κεντρ. και Δυτ. Μακεδονίας	10
Ανατ. Μακεδονίας	2
Δυτ. Θράκης	-
Κρήτης	9
Νήσων Αιγαίου	4

ΣΥΝΟΛΟ: 111

(Συνεταιριστής, 1926, σελ.176).

Ο Π. Δεκάζος, Διευθυντής της Ελληνικής Γεωργικής Εταιρείας σε μία συνοπτική του μελέτη αναφέρει τη σημασία ίδρυσης των καταναλωτικών συνεταιρισμών.

Στη συνέχεια επισημαίνει την βαθύτερη κατανόηση που δίνουν οι καταναλωτές - αστοί στα αγαθά της συνεργατικής ιδέας ώστε να ωθηθούν στο σχηματισμό συνεταιρισμών. Στην πορεία τονίζει δε ιδίως για τους αστούς (συνταξιούχους, δημοσίους και ιδιωτικούς υπαλλήλους, επαγγελματίες κλπ), ότι είναι αναγκαία η δημιουργία και η εξάπλωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών, των αποκαλούμενων

μέχρι τώρα συνεταιρικών πρατηρίων.

Τέτοιου είδους συνεταιρισμοί έχουν συστήσει οι υπάλληλοι της Εθνικής Τράπεζας και οι Αξιωματικοί.

Ο αριθμός των καταναλωτικών συνεταιρισμών στις χώρες του εξωτερικού υπερβαίνουν τους πιστωτικούς (σε αντίθεση με την Ελλάδα) και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στις μεσαίες κοινωνικές τάξεις.

Τέλος επισημαίνει ότι για την επιτυχία των καταναλωτικών συνεταιρισμών, απαραίτητος όρος είναι η διοίκηση να γίνεται από δραστήριους, εφυσείς, έμπειρους και εντίμους διευθυντές. Έτσι με αυτό τον τρόπο πατάσσεται η αισχροκέρδεια και η ευθηνάίνει ο βίος των πολιτών.

Κατά το 1926 όσον αφορά τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς ψηφίστηκε το παρακάτω νομοθέτημα :

Ν.Δ. 16-10-1926 : «Περί συστάσεως συνεταιρισμού καταναλωτών δια την εκτέλεσιν και εκμετάλλευσιν έργων υδρεύσεως και ηλεκτροφωτισμού εν τη πόλει Λαρίσης» (Κλήμης, 1988, σελ. 138).

Ο παραπάνω συνεταιρισμός αφορά τη διεύρυνση των συνεταιριστικών εφαρμογών και σε ανάληψη από τους καταναλωτές έργων ευρύτερης σημασίας όπως η ύδρευση, ο ηλεκτροφωτισμός κ.λ.π..

3.3. Η εξέλιξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1927 έως το 1930.

3.3.1. -1927-

Κατά το χρονολογικό έτος 1927 ιδρύθηκαν 149 Αστικοί

Συνεταιρισμοί. Από αυτούς οι 111 ήταν καταναλώσεως.

Παρατηρούμε ότι κατά το παραπάνω έτος δεν ιδρύθηκε κανένας συνεταιρισμός καταναλώσεως.

Γενικά υπάρχει η τάση δημιουργίας καταναλωτικών συνεταιρισμών, με υποβοήθησή τους από την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά δεν υπάρχει οργανωτική υποδομή, ουσιαστικά κίνητρα, γνώση, έλεγχος, προπαγάνδα, κατευθύνσεις κ.λ.π., πράγμα που επιτρέπει και εκμετάλλευση του θεσμού.

Εκτός από τα παραπάνω στοιχεία στάθηκε αδύνατη η εύρεση υλικού σχετικού με την κατανομή τους ανάλογα με τα Γεωγραφικά Διαμερίσματα.

Στη συνέχεια θα αναφέρουμε κείμενα μαθητών της Δ' Τάξεως της Εμπορικής Σχολής Βόλου, οι οποίοι κατά τη διάρκεια των απολυτηρίων εξετάσεων στο μάθημα της Πολιτικής Οικονομίας ήταν υποχρεωμένοι να απαντήσουν στο εξής ερώτημα :

«Δοθέντος του καταναλωτικού χαρακτήρος της χώρας μας και της ελλείψεως πάσης προστασίας του καταναλωτού, ποιά μέτρα φρονείται ότι πρέπει να ληφθούν προς προστασίαν του Έλληνο καταναλωτού;» (Συνεταιριστής, 1927, σελ. 196).

Ο μαθητής Κ. Π. Τσιριγοτάκης απάντησε ως εξής : «Σε όλες τις χώρες του κόσμου έχουν ιδρυθεί συνεταιρισμοί καταναλωτικοί και είναι συνεταιρισμοί άμυνας της μεσαίας κοινωνικής τάξης εναντίον της κεφαλοκρατίας. Ο συνεταιρισμός αυτός που θα έχει σκοπό την αγορά προϊόντων σε τιμή χονδρικής και την πώληση αυτών στα μέλη του χωρίς κέρδος, θα εξυπηρετήσει και θα καλύψει τις ανάγκες των καταναλωτών, ώστε με βάση τον συνεταιρισμό αυτό θα ιδρυθούν και άλλοι σε όλη τη χώρα.» (Συνεταιριστής, 1927, σελ. 196).

Ο μαθητής Κ.Ραφαήλ Ναχμίας αναφέρεται στην έμμεση φορολογία των καταναλωτών από την αγορά προϊόντων αφού οι τελικές τιμές, που είναι υψηλές, περιλαμβάνουν και το ποσοστό των δασμών που πληρώνει ο έμπορος. Στη συνέχεια αναφέρεται σε χώρες του εξωτερικού, όπου οι καταναλωτές έχουν ενωθεί σε συνεταιρισμούς καταναλώσεως και προμηθεύονται τα προϊόντα απευθείας από τον παραγωγό χωρίς τη μεσολάβηση μεσάζοντα. Έτσι με αυτό τον τρόπο πετυχαίνουν καλύτερες τιμές στην αγορά προϊόντων και πωλούν φθηνότερα. Στην Ελλάδα αν και έπρεπε να υπάρχουν πολλοί τέτοιοι συνεταιρισμοί, για διάφορους λόγους και ιδίως λόγω ελλείψεως μορφώσεως υπάρχουν ελάχιστοι συνεταιρισμοί καταναλώσεως.

Ο μαθητής Κ.Μιχ.Παναγιωτόπουλος αναφέρει ότι ο αποτελεσματικότερος τρόπος βελτιώσεως της ζωής στη χώρα μας είναι η σύσταση συνεταιρισμών καταναλώσεως. Δυστυχώς η Ελλάδα έχει ελάχιστους τέτοιους συνεταιρισμούς. Εκτός αυτού οι Έλληνες δεν έχουν ακόμη αναπτύξει το συνεταιριστικό πνεύμα, όσο και το της αλληλεγγύης.

Η μαθήτρια δις Κ.Γεωργακούλα αναφέρεται στην ίδρυση καταναλωτικών συνεταιρισμών (όπως συμβαίνει και σε άλλα κράτη) οι οποίοι θα αγοράζουν τα προϊόντα από τον παραγωγό χωρίς να μεσολαβούν άλλα πρόσωπα. Αυτό, τονίζει, πρέπει να γίνει και στην Ελλάδα για την προστασία των καταναλωτών. Να ιδρυθούν δηλαδή συνεταιρισμοί καταναλώσεως, οι οποίοι θα προμηθεύουν στα μέλη τους διάφορα είδη σε πολύ φθηνές τιμές.

Τέλος κατά το παραπάνω έτος ψηφίσθηκε το ακόλουθο νομοθετικό διάταγμα.

Ν.Δ. 11-11-1927 «Περί κυρώσεως του από 16 Οκτωβρίου 1926 Ν.Δ.

περί συστάσεως συνεταιρισμού καταναλωτικών δια την εκτέλεσιν και εκμετάλλευσιν έργων ιδρεύσεως και ηλεκτροφωτισμού εν τη πόλει Λαρίσης». (Κλήμης, 1988, σελ. 186/712).

3.3.2. -1928- και -1929-

Κατά τη διάρκεια του έτους 1928 ιδρύθηκαν 83 αστικοί συνεταιρισμοί. Από αυτούς οι 2 ήταν καταναλώσεως, οι οποίοι στο τέλος του 1928 ανέρχονταν στους 115.

Στον παρακάτω πίνακα χωρίζουμε τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς σε σχέση με τα Γεωγραφικά Διαμερίσματα της Χώρας.

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΚΑΤΑΝ/ΚΟΙ ΣΥΝΕΤ/ΣΜΟΙ
Πελοπόννησος	23
Στερ. Ελλάδα	52
Εύβοια	4
Θεσσαλία	3
Επτάνησος	4
Κυκλάδες	3
Ήπειρος	-
Κεντρ. και Δυτ. Μακεδονία	11
Ανατ. Μακεδονία	2
Δυτ. Θράκη	-
Κρήτη	9
Νήσοι Αιγαίου	4

ΣΥΝΟΛΟ: 115

Κατά το παραπάνω έτος ψηφίστηκε ο Ν. 3585/1928 «Περί κυρώσεως του από 16 Οκτωβρίου 1926 Ν.Δ. περί συστάσεως συνεταιρισμού καταναλωτών δια την εκτέλεσιν και εκμετάλλευσιν έργων ιδρύσεως και ηλεκτροφωτισμού εν τη πόλει Λαρίσης» (Κλήμης, 1928, σελ. 228/756).

Το έτος 1929 ο αριθμός των καταναλωτικών συνεταιρισμών παραμένει σταθερός με το προηγούμενο έτος.

Ο Αλ. Μυλωνάς, στην ομιλία του κατά το συνεταιριστικό μνημόσυνο του Σ. Ιασεμίδη, σημειώνει ότι : «... Δεν κατεβλήθη δυστυχώς η δέουσα προσπάθεια από το Υπουργείον Εθνικής Οικονομίας δια την ίδρυσιν συνεταιρισμών καταναλώσεως, οι οποίοι παρουσιάζουν βέβαια πολλά δυσχερείας, αλλ' είναι οι μάλλον αναγκαίοι δια την ανακούφισιν του εργατικού και του αστικού εν γένει πληθυσμού.

Οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως μη υπολογιζομένων δηλαδή των γεωργικών, περιλαμβάνουν εις την Αγγλίαν ως μέλη τα 42% του πληθυσμού και συναλλάσσονται απ' ευθείας με τα συνεταιριστικά ενώσεις άλλων κρατών (Ολλανδίας, Δανίας κ.λ.π.), εις την Ελβετίαν, την Δανίαν, την Ουγγαρίαν και την Φινλανδίαν, το ήμισυ περίπου του πληθυσμού εις την Γερμανίαν το 24% κ.λ.π.», (στο ίδιο, σελ. 301/829).

Δυστυχώς παρόλες τις προσπάθειές μας δεν στάθηκε δυνατή η εύρεση και άλλου υλικού για την πορεία των καταναλωτικών συνεταιρισμών κατά τα παραπάνω έτη.

3.3.3. -1930-

Κατά το χρονολογικό έτος 1930 ιδρύθηκαν 91 αστικοί συνεταιρισμοί

ενώ στο τέλος του 1930 οι υπάρχοντες φθάσανε τους 1.633.

Από τους παραπάνω συνεταιρισμούς, οι συνεταιρισμοί καταναλώσεως που ιδρύθηκαν ήταν 7 σε σύνολο 122.

Στις 5 Ιουλίου 1930, η Παγκόσμια Συνεταιριστική Κίνηση γιόρταζε για όγδοη φορά την «Συνεταιριστική Ημέρα». Την πρωτοβουλία στη χώρα μας για την καθιέρωση του εορτασμού της Συνεταιριστικής Ημέρας ανέλαβε ο Σύνδεσμος Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος. Η πρόσκληση του Συνδέσμου για την 8η Συνεταιριστική Ημέρα δημοσιεύεται στο μηνιαίο περιοδικό της Βορείου Ελλάδας «Ο Συνεργατισμός».

Εκτός αυτού ένα άλλο συνεταιριστικό περιοδικό «Ο Συνεταιριστής» σε μια σχετική του έκθεση αναφέρει ότι βρίσκει την πρωτοβουλία της Συνεταιριστικής Ημέρας αξιόπαινη και πιστεύει ότι θα την μιμηθούν και σε άλλες περιφέρειες, ώστε σε λίγο καιρό να κατορθωθεί να γίνεται πανελλήνια εορτή της ημέρας του Συνεταιρισμού.

Όσον αφορά τον τρόπο που γιορτάσθηκε η Διεθνής Συνεταιριστική Ημέρα από το Σύνδεσμο Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος το περιοδικό «Ο Συνεργατισμός» δημοσίευσε το πιο κάτω κείμενο.

ΠΩΣ ΓΙΟΡΤΑΣΑΝ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΗΜΕΡΑ

Τα μέλη του Συνδέσμου που βρισκόταν στη Θεσσαλονίκη και πολλοί φίλοι τους διοργάνωσαν μια θαλάσσια εκδρομή, το απόγευμα του Σαββάτου, 5 Ιουλίου στην ακτή της γεωργικής σχολής με στάση στην Αρετσού (των ψαράδων).

Μερικοί έπεσαν στη θάλασσα να δροσισθούν, άλλοι κατάληξαν στις

λεμονάδες ενός παραλιακού καφενείου.

Η όλη ημέρα αποτέλεσε ένα σημαντικό φαινόμενο εγκαρδιότητας και μια αφετηρία για περαιτέρω Συνεταιριστική δράση. Ας ευχηθούμε του χρόνου η συνεργατική ημέρα να γιορτασθεί πανηγυρικά σε κάθε γωνιά της Ελλάδος, όπου υπάρχει Συν/σμός και στις συγκεντρώσεις μας να συμμετάσχουν και τα γυναικόπαιδά μας.

(Ο Συνεργατισμός, Ιούλιος 1930, σελ. 218).

Παράλληλα ψηφίζεται στη Βουλή ο Νόμος 4640/3-5-1930 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του άρθρου 56 του Νόμου Περί Συνεταιρισμών».

Με το Νόμο αυτό επεβλήθησαν μια σειρά περιορισμοί στη δημοκρατική λειτουργία των συνεταιρισμών.

Ειδικότερα με τον παραπάνω ψηφισθέντα Νόμο αποκλείονται από τις διοικήσεως των συνεταιριστικών οργανώσεων πρόσωπα που πολιτεύονται ή ακόμα που απλώς έχουν υποβάλει υποψηφιότητα για εκλογή τους ως βουλευτών, γερουσιαστών ή δημάρχων.

Ακόμα, προέβλεπε τη διάλυση των συνεταιρισμών που θα συμμετείχαν σε συνέδρια όχι καθαρά συνεταιριστικά κ.α.

Όπως αναφέρει σχετική μελέτη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών «... το κράτος, στην περίοδο αυτή, δεν ευνοεί την προοδευτική ανάπτυξη των συνεταιρισμών και παίρνει μια σειρά νομοθετικά και άλλα μέτρα για να την ανακόψει. Έτσι, με τον Ν. 4640 του 1930 επιβάλλει μια σειρά περιορισμούς στη δημοκρατική λειτουργία των συνεταιρισμών» (Ε.Κ.Κ.Ε., 1981, σελ.30).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

**Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1931 ΕΩΣ ΤΟ 1940**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1931 ΕΩΣ ΤΟ 1940.

4.1. Η κίνηση των Κ.Σ. από το 1931 έως το 1932.

4.1.1. -1931-

Ο αμέσως κατωτέρω παρατιθέμενος πίνακας περιλαμβάνει τους κατά την 31 Δεκεμβρίου 1931 υφισταμένους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς κατανεμημένους κατά νομούς.

ΝΟΜΟΙ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝ/ΣΜΟΙ
Αργολιδοκορινθίας	8
Αρκαδίας	2
Αχαιοήλιδας	10
Λακωνίας	2
Μεσσηνίας	3
Αττικοβοιωτίας	58
Φθιωτικοφωκίας	3
Αιτωλοακαρνανίας	4
Ευβοίας	4
Λαρίσης	1
Τρικάλων	2
Ζακύνθου	2
Κερκύρας μετά Λευκάδος	3
Κυκλάδων	3
Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής	8
Κοζάνης	2
Πέλλης	2
Δράμας και Καβάλας	2

Σερρών	1
Ηρακλείου	2
Ρεθύμνης	2
Χανίων	5
Λέσβου	1
Σάμου	2
Χίου	1

ΣΥΝΟΛΟ : 133

ΣΥΝΟΛΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Πελοποννήσου	25
Στερ. Ελλάδος	65
Ευβοίας	4
Θεσσαλίας	3
Επτανήσου	5
Κυκλάδων	3
Ηπείρου	-
Κεντρ. και Δυτ. Μακεδονίας	12
Ανατ. Μακεδονίας	3
Δυτ. Θράκης	-
Κρήτης	9
Νήσων Αιγαίου	4

ΣΥΝΟΛΟ: 133

(Ο Συνεταιριστής, 1933, σελ. 82,84).

Όπως παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα κατά το χρονολογικό έτος 1931 οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί ήταν 133.

Από αυτούς αναφέρουμε παρακάτω ενδεικτικά τέσσερις συνεταιρισμούς:

α) Ο Προμηθευτικός Συνεταιρισμός των υπαλλήλων εθνικής, κτηματικής, εκδοτικής Τράπεζας που είχαν έδρα την Αθήνα. Στο τέλος του 1931 υπήρχαν 2.800 μέλη, μερίδες 7.260.000 δρχ., κύκλο εργασιών 14.700.000 δρχ., και η αξία των εγκαταστάσεων του συνεταιρισμού έφθαναν στις 60.000 δρχ.

β) Η Ένωση Σιδηροδρομικών Μακεδονίας η οποία ιδρύθηκε το 1909 Θεσσαλονίκη, το 1931 είχε 834 μέλη, 985.000 δρχ. μερίδες και τέλος ο κύκλος εργασιών ανέρχονταν στις 8.300.000 δρχ.

γ) Ο Προμηθευτικός Συνεταιρισμός Εργατών με έδρα του τον Πειραιά. Έχει ιδιόκτητο αρτοποιείο 2.000.000 δρχ. αλλά δυστυχώς αδρανεί.

δ) Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Νοσηλευτικών Ειδών στον Πειραιά. Μέλη είναι 7 εργατικά σωματεία με 20.000 μέλη, αλλά δυστυχώς με μικρή κίνηση. Το 1925 είχε 200.000 δρχ. μερίδες και κύκλο εργασιών 1.000.000 δρχ.

Στο πρώτο εξάμηνο του 1931 κατατέθηκε στη Βουλή νομοσχέδιο για την τροποποίηση του Ν.609/14 «Περί συνεταιρισμών».

Το νομοσχέδιο αυτό απηχούσε τις κυβερνητικές απόψεις και όπως σημειώνει ο Αριστ. Κλήμης «...Οι απόψεις αυτές ήταν ένα μίγμα από προσπάθειες τακτοποιήσεως διαφόρων ασθενικών όψεων και εφαρμογών της μέχρι τότε συνεταιριστικής κινήσεως (...) αλλά και από διάθεση κρατικής επεμβάσεως στους Συνεταιρισμούς και αποδοχή συκοφαντικών και αντιδραστικού θορύβου που ξεσήκωσαν εκμεταλλευτικοί κύκλοι της υπαίθρου (έμποροι γεωργικών προϊόντων, πολιτευόμενοι κ.λ.π.) εναντίον των συνεταιρισμών», (Κλήμης, 1988,

σελ. 913).

Στο σχέδιο Νόμου συντάχθηκε η συνεταιριστική κίνηση αλλά και επώνυμοι συνεταιριστές της εποχής.

Ο Θ. Τζωρτζάκης σε κείμενό του σχετικά με το παραπάνω σχέδιο νόμου επισημαίνει ότι στις τροποποιήσεις αυτές διακρίνει πνεύμα περιορισμού της Ελευθερίας και της πρωτοβουλίας του συνεταιρισμού.

Εκτός αυτού απαγορεύεται στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς να κάνουν προμήθειες δηλαδή αγορά ειδών χρήσιμα στους συνεταιρισμούς, αν δεν προηγηθεί εντολή του κάθε συνεταίρου.

Η τροποποίηση αυτή καθιστά κατά βάση αδύνατη τη λειτουργία των καταναλωτικών συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί είναι υποχρεωμένοι να έχουν στα πρατήριά τους διαθέσιμα σε κάθε ζήτηση των πελατών όλα τα είδη οικιακής χρήσεως χωρίς να αναμένουν προηγούμενη παραγγελία των συνεταίρων τους.

Στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς η προηγούμενη παραγγελία είναι πρακτικά ανεφάρμοστη, εμπορικώς ασύμφορη και συνεταιριστικώς άγνωστος. Τελικά υπό την πίεση των συνεταιρισμών η διάταξη αυτή αποσύρθηκε.

4.1.2. -1932-

Ο αμέσως κατωτέρω παρατιθέμενος πίνακας περιλαμβάνει τους κατά την 31 Δεκεμβρίου 1932 υφισταμένους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς κατανεμημένους κατά νομούς.

ΝΟΜΟΙ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝ/ΣΜΟΙ
Αργολιδοκορινθίας	8
Αρκαδίας	2
Αχαιοήλιδας	10
Λακωνίας	2
Μεσσηνίας	3
Αττικοβοιωτίας	61
Φθιωτικοφωκίας	3
Αιτωλοακαρνανίας	4
Ευβοίας	4
Λαρίσης	1
Τρικάλων	2
Ζακύνθου	2
Κερκύρας μετά Λευκάδος	3
Κυκλάδων	3
Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής	8
Κοζάνης	2
Πέλλης	2
Δράμας και Καβάλας	2
Σερρών	1
Ηρακλείου	2
Ρεθύμνης	5
Χανίων	10
Λέσβου	7
Σάμου	2
Χίου	1

ΣΥΝΟΛΟ : 136

ΣΥΝΟΛΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Πελοποννήσου	25
Στερ. Ελλάδος	68
Ευβοίας	4
Θεσσαλίας	3
Επτανήσου	5
Κυκλάδων	3
Ηπείρου	-
Κεντρ. και Δυτ. Μακεδονίας	12
Ανατ. Μακεδονίας	3
Δυτ. Θράκης	-
Κρήτης	9
Νήσων Αιγαίου	4

ΣΥΝΟΛΟ: 136

(Ο Συνεταιριστής, 1933, σελ. 125).

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι κατά το χρονολογικό έτος 1932 ιδρύθηκαν 3 συνεταιρισμοί καταναλώσεως.

Ένας από αυτούς ήταν και ο καταναλωτικός συνεταιρισμός δημοσίων υπαλλήλων κεντρικών υπηρεσιών, με έδρα του την Αθήνα.

Ο συνεταιρισμός αυτός αντί να οργανώσει δικές του προμήθειες, προχώρησε στην υπογραφή συμβάσεων με εμπορικά καταστήματα βάσει των οποίων τα μέλη του θα έκαναν τμηματικά την εξόφληση για τα είδη που αγόραζαν.

Την πρακτική αυτή καταδίκασε τότε το περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», ως αντίθετη με τις συνεταιριστικές αρχές:

«Φοβούμεθα ότι η προσπάθεια του Συνεταιρισμού δια την επιτυχίαν

πιστώσεων, η οποία ως γνωστόν είναι αντίθετος προς τα αρχάς του καταναλωτικού συνεταιρισμού, ελάχιστα πρόκειται να εξυπηρετήσει τους καταναλωτάς, εις ωρισμένας δε περιπτώσεις δύνατον να τους φέρει και εις δύσκολον θέσιν δια της αναλήψεως ίσως υποχρεώσεων δυσαναλόγων προς την οικονομικήν αυτών δύναμιν... » (Συνεταιριστής, 1932, σελ. 29).

Ο Θ. Τζωρτζάκης σε σχετική Εισηγητική Εκθεση αναφέρεται στη δημιουργία των καταναλωτικών συνεταιρισμών οι οποίοι είναι αποτέλεσμα της εποχής του αποκλεισμού, όταν οι καταναλωτές, επειδή υπήρχε έλλειψη διαθέσιμων τροφίμων στην αγορά ζητούσαν από το συνεταιρισμό να τους εξασφαλίσει αγαθά χωρίς να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην τιμή τους. Μόλις όμως έλλειψε η ανάγκη αυτή, άφησαν τους συνεταιρισμούς να σβήσουν.

Επίσης μας υπενθυμίζει την ανάπτυξη που μπορούν να εμφανίσουν οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί, για τους οποίους είναι ευνοϊκές οι συνθήκες, αρκεί να ενδιαφερθούν γι' αυτούς οι εργάτες και οι υπάλληλοι, καθώς και τα υπαλληλικά και εργατικά σωματεία, (Πειθαρχία, τεύχη 7 και 14, Ιουνίου 1931).

**4.2. Η δράση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1934
έως
το 1937.**

4.2.1. -1934-

Οι αστικοί συνεταιρισμοί που υπήρχαν στο τέλος του 1934, κατά κατηγορία ήταν οι παρακάτω:

ΕΙΔΗ	Α΄	Β΄
Πιστωτικοί	86	82
Προμηθευτικοί	294	285
Πωλήσεως	58	58
Παραγωγής	1153	1162
Καταναλωτικοί	143	149
Οικοδομικοί	817	824
Διάφοροι	47	64
ΣΥΝΟΛΟ	2598	2624

Στη στήλη Α΄ είναι τα στοιχεία που δίνει το περιοδικό «Ο Συνεταιριστής» του έτους 1936 (σελ.32).

Στη στήλη Β΄ είναι τα στοιχεία που δίνει το περιοδικό «Ο Συνεταιριστής» του έτους 1935 (σελ. 120).

Παρά τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των δύο στηλών του πίνακα ο αναγνώστης μπορεί να έχει μια εικόνα για τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς (που ενδιαφερόμαστε αυτή τη στιγμή) στο τέλος του 1934 που δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα.

Ο Θ. Τζωρτζάκης σε σχετικό του κείμενο αναφέρεται στην κίνηση των αστικών συνεταιρισμών και ειδικότερα στους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς.

Όπως αναφέρει οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί παρουσιάζουν καθυστέρηση στην ανάπτυξή τους παρόλη τη χρησιμότητά τους.

Ο αριθμός τους δεν είναι μικρός και είναι δημιουργήματα της εποχής του παγκοσμίου πολέμου για τη διευκόλυνση των μελών «εις την εξεύρεση σπανιζόντων τροφίμων».

Παρόλα αυτά οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί είναι πολλοί περισσότεροι από ότι χρειάζεται. Η οργάνωσή τους και η λειτουργία τους είναι ανάξιες λόγου.

Αρκετοί συνεταιρισμοί διαλύθηκαν από την έλλειψη ενδιαφέροντος των μελών τους καθώς και την έλλειψη εργαζομένων.

Τα αίτια είναι πολλά και ήδη τα έχουμε αναφέρει. Έλλειψη καταναλωτικής συνειδήσεως, έλλειψη ικανών προσώπων καταλλήλων να αναλάβουν την διεύθυνση των συνεταιρισμών.

Σκοπός και μέλημα των εργαζομένων είναι μόνο η αύξηση των αποδοχών τους και όχι η σωστή λειτουργία και οργάνωση των συνεταιριστών, (Ο Συνεταιριστής, 1934, σελ. 45).

Εκτός αυτού και η πολιτική που ακολούθησε το κράτος κατά την περίοδο αυτή, δεν ήταν η πρέπουσα, ώστε να ωθήσει τους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς στη σωστή λειτουργία τους.

4.2.2. -1935-

Δυστυχώς όπως είναι γνωστό δεν υπάρχουν συστηματικές εργασίες για την ανάπτυξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών, άλλωστε ούτε η

Πολιτεία είχε φροντίσει για τη συλλογή κάποιων στοιχείων που διευκόλυναν πιθανά, κάποιες τέτοιες μελέτες.

Όπως έγραψε το 1935 ο Δημ. Πάνου «...Ουσιώδης έλλειψις της συνεταιριστικής ημών οργανώσεως είναι η μη ύπαρξις επιμελώς συλλεχθέντων, συστηματικώς ταξινομηθέντων και κατά τρόπον επιστημονικόν ερμηνευθέντων στατιστικών στοιχείων της κινήσεως και της όλης δράσεως των γεωργικών και αστικών μας συνεταιρισμών ...», (Ο Συνεταιριστής, Ιανουάριος 1935, τεύχος 1).

Από τις πηγές που υπάρχουν διαπιστώνουμε ότι στην περίοδο αυτή οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί έχουν περιέλθει ουσιαστικά σε αδράνεια.

Από την κίνηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών το 1935 ενδιαφέρον παρουσιάζει η ίδρυση του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού των Υπαλλήλων της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.).

Μέλη του ήταν ενεργοί υπάλληλοι και συνταξιούχοι της ΑΤΕ και απασχολούσε 35 υπαλλήλους. Ο Συνεταιρισμός αυτός ανέπτυξε αξιοσημείωτη δραστηριότητα.

Όπως σημειώνει ο Αρ. Κλήμης, ο ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε. «πρόσφερε τόσο προπολεμικά, όσο και στην κατοχή και μεταπολεμικά, σημαντικές υπηρεσίες στα μέλη του», (Κλήμης, 1960, σελ. 79,80).

4.2.3. -1937-

Από τη βιβλιογραφία της εποχής ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρουσιάζει για τους αστικούς συνεταιρισμούς, ένα βιβλίο που έγραψε το 1937 ο Ανδρέας Θ. Νικολάου. Από αυτό το βιβλίο είναι τα πιο κάτω αποσπάσματα:

«... Οι αστικοί λεγόμενοι συνεταιρισμοί, οι ιδρυόμενοι τουτέστιν μεταξύ αστών, υπολείπονται λίαν αισθητώς εν Ελλάδι, εν σχέσει με τον αριθμόν εις ον ανέρχονται οι αγροτικοί τοιούτοι. Και θα έπρεπεν ίσως να αναμένωμεν ευρύτεραν και εντονωτέραν την συνεταιριστικήν κίνησιν εις τα αστικά κέντρα, όπου η μόρφωσις των κατοίκων είναι κατά το μάλλον ή ήτον ευρύτερα, τα οικονομικά μέσα αφθονώτερα ή και ευχερέστερα πάντως η εξασφάλισις αυτών, η εξεύρεσις του κατάλληλου τεχνικού προσωπικού ευκολοτέρα χωρίς εξ άλλου και οι ανάγκαι των αστικών επαγγελμάτων να υπολείπωνται των γεωργικών τοιούτων, οι όροι της εργασίας να είναι διάφοροι, και η ασκούμενη εκμετάλλευσις χαλαρωτέρα.

Εν τούτοις παρ' όλους τους ευνοϊκούς όρους, ουδεμία ανάλογος κίνησις παρατηρείται εις τα αστικά κέντρα, και πάσα τυχόν προσπάθεια ιδεολόγων τινών θραύεται προ της ψυχράς και αψυχολογήτου αδιαφορίας των αμέσων ενδιαφερόντων (...) , (Νικολάου, 1937, σελ. 53,54).

Εκτός αυτού ο Α. Νικολάου έθετε και το θέμα της ουσιαστικής διασύνδεσης του εργατικού κινήματος με το καταναλωτικό συνεταιριστικό κίνημα «... προς την οδόν της σταθεράς και αποτελεσματικής βελτιώσεως των οικονομικών και ηθικών συνθηκών του εργάτου ...», (στο ίδιο, σελ.46).

Σύμφωνα με λεγόμενα του Θ.Τζωρτζάκη, ο θεσμός του καταναλωτικού συνεταιρισμού παρ όλες τις δυσκολίες που συνάντησε είναι απαραίτητος για την ευημερία της υπαίθρου και με βοήθεια και συμπαράσταση του Κράτους θα ορθοποδήσει και αναπτυχθεί.

Όπως είναι γνωστό οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί απέδειξαν την προσφορά τους προς τις πτωχές τάξεις κατά την περίοδο του

επισιτισμού των εμπόλεμων χωρών και ιδίως της Γερμανίας.

Συνεχής επίσης και ραγδαία είναι η βελτίωση της εσωτερικής οργάνωσης των συνεταιρισμών, οι οποίοι, κατά μεγάλο μέρος έχουν φθάσει σε αξιόλογη θέση.

Από τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο θεσμός των καταναλωτικών συνεταιρισμών είναι απαραίτητος για την ανύψωση των καταναλωτών και αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής προόδου και πολύτιμο όργανο για την εξασφάλιση της ευημερίας του λαού.

4.3. Η εξέλιξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1938 έως το 1940.

Κατά την παραπάνω περίοδο που ήταν και περίοδος της δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά, το συνεταιριστικό κίνημα της χώρας μας αντιμετώπισε σημαντικές δυσκολίες.

Όπως γράφει χαρακτηριστικά ο Π. Αβδελίδης «...η αντισυνεταιριστική πολιτική από το 1930 κι ύστερα όλο και πιο πολύ εντείνεται, για να φθάσει στο κορύφωμά της την περίοδο της Φασιστικής Δικτατορίας του Μεταξά 1937-1941...», (Αβδελίδης, 1986, σελ.72).

Μια από τις πρώτες ενέργειες της δικτατορίας του Μεταξά ήταν η απομάκρυνση από τη διοίκηση των συνεταιριστικών οργανώσεων, ατόμων χαρακτηρισμένων ως φασίστες και διεφθαρμένα στοιχεία διότι σπαταλούσαν ασκόπως και σφετεριζόταν κυριολεκτικά τις περιουσίες των συνεταιριστικών οργανώσεων.

Επίσης στη συνέχεια η δικτατορία κατήργησε με σχετικό Νομικό Διάταγμα κάθε δικαίωμα συνεταιριστικής αυτοδιοίκησης και Ελευθερίας.

Το Κράτος άρχισε να επεμβαίνει στους συνεταιρισμούς είτε με τον διορισμό εποπτών είτε με την οικονομική πολιτική που ασκούσε (Χρηματοδότηση προς τους συνεταιρισμούς). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι συνεταιρισμοί να μην μπορούν να κινηθούν ελεύθερα και να έχουν εξαρτηθεί ολοκληρωτικά από το Κράτος.

Ο μεγάλος και σπουδαίος συνεταιριστής Θ. Τζωρτζάκης σημειώνει ότι κατά την περίοδο 1936-1940, που την κυβέρνηση της χώρας είχε αναλάβει το καθεστώς της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου, σημειώθηκε έντονη επέμβαση του Κράτους στα εσωτερικά των συνεταιρισμών με σκοπό την άμεση εξάρτηση των διοικήσεων και υπαλλήλων των συνεταιρισμών από το καθεστώς αυτό, που ζητούσε με κάθε μέσο να γίνει αρεστό και κατανοητό στη θέληση του λαού.

Σ' αυτό το σημείο θα ήταν σοβαρή παράλειψη εάν δεν αναφέρουμε ότι το Μάρτιο του 1938 επαναλειτουργεί ο Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Υπαλλήλων Α.Τ.Ε. (ΚΑ.ΣΥ.Α.Τ.Ε.), ο οποίος βρισκόταν σε αδράνεια επί 3ετία .

Στο τέλος του 1937 τα μέλη του έφταναν τα 1.529. Ασχολήθηκε με την προμήθεια ειδών ενδύσεως - υποδήσεως έχοντας συμβάσεις με μεγάλα εμπορικά καταστήματα (με έκπτωση 8 έως 10%). Εκτός αυτού η Α.Τ.Ε. χορηγεί πιστώσεις στα μέλη του. Στη συνέχεια έγινε μέλος στο Συνεταιρισμό της Ε.Τ.Ε. (του οποίου μέλη είναι και οι υπάλληλοι των Τραπεζών Ελλάδος και Κτηματικής με συμμετοχή στα κέρδη ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών. Τα μέλη του Καταναλωτικού Συνεταιρισμού Υπαλλήλων ΑΤΕ μπορούσαν να προμηθευτούν

καύσιμη ύλη και ελαιόλαδο, βούτυρο, μέλι κ.λ.π. Δημιούργησε πρατήριο το οποίο λειτούργησε ένα εξάμηνο και ο κύκλος εργασιών του ανέρχονταν στις 4.114.879 δρχ.

Σε μελέτη του Ι. Αφεντάκη τονίζονται τα ακόλουθα για τους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς:

«Η καθιέρωση του σταθερού εβδομαδιαίου δελτίου τιμών δεν εξυπηρετεί μόνον την τάξιν των παραγωγών αλλά και την τάξιν των καταναλωτών, καθόσον εις την αρχήν της εβδομάδος ο καταναλωτής θα γνωρίζει τας τιμάς των λαχανικών και καρπών και βάσει πλέον των γνωστών δεδομένων θα κανονίζει τας δαπάνας της εβδομάδος.

Ως εκ της ακολουθημένης εργατικής πολιτικής του Κράτους δια της εφαρμογής του θεσμού των Συλλογικών Συμβάσεων δια τους υπαλλήλους και εργάτας, εδημιουργήθη σταθερά οικονομική κατάστασις αυτών και επί πλέον αι κατάλληλοι προϋποθέσεις δια την σύστασιν και επιτυχή λειτουργίαν Συνεταιρισμών Καταναλώσεως των εργατών και των υπαλλήλων.

Τα ωφελήματα τα οποία θα προέλθωσι δια της απ' ευθείας επαφής παραγωγών και καταναλωτών, μέσω των Συνεταιρισμών Καταναλώσεως, θα είναι μέγιστα δι' αμφοτέρας τας τάξεις», (Κλήμης, 1991, σελ. 378/1530).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο τέλος αυτής της μελέτης, δεν θα ανακεφαλαιώσουμε τα όσα είπαμε παραπάνω αλλά θα αναφερθούμε όσο αυτό είναι εφικτό, στους σύγχρονους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς.

Ένας από τους πρωτοπόρους Καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς ευρείας λαϊκής συμμετοχής, είναι «Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM», ο οποίος ιδρύθηκε το 1962 στη Θεσσαλονίκη.

Το 1965 ο καταναλωτικός συνεταιρισμός της Αθήνας λειτούργησε το πρώτο του κατάστημα και με την πάροδο των χρόνων δημιουργήθηκαν καταστήματα σε όλη σχεδόν τη χώρα.

Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί «Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ - KONSUM», έχουν ως βασικές τους αρχές.

- Την ελεύθερη και εθελοντική συμμετοχή, ανεξάρτητα από επάγγελμα, κοινωνική θέση, κομματική τοποθέτηση, φύλο, γραμματικές γνώσεις και θρησκεία.
- Την ίση συμμετοχή των μελών.
- Την πώληση τοις μετρητοίς.
- Τον περιορισμένο τόκο στις μερίδες.
- Τις χαμηλές τιμές και την εγγυημένη ποιότητα.
- Τη διανομή των κερδών με βάση τις συναλλαγές κλπ.

Στο τέλος του 1988 οι συνεταιρισμοί KONSUM έφθασαν τους 18 και λειτουργούσαν ανεξάρτητοι σε ισάριθμες πόλεις της χώρας.

Ο αριθμός των λειτουργούντων καταστημάτων ανέρχεται στους 33,

μέλη τους 30.127 άτομα, ο αριθμός των απασχολούμενων υπαλλήλων ήταν 424 ενώ ο κύκλος εργασιών τους έφταναν τα 7.076.000 δρχ.

Στο τέλος του 1989 λειτουργούσαν 47 καταναλωτικά καταστήματα σε όλη τη χώρα, στα οποία, συμμετείχαν 36.983 μέλη. Ο κύκλος εργασιών τους ανέρχεται τα 10.945.130 δρχ. (Κοσμόπουλος, 1990, σελ..182).

Ένας ακόμη ΚΑΣΥ «Μελών Εργατικού Κέντρου Ιωαννίνων» ιδρύθηκε το 1987 από 101 μέλη. Έχει συνεταιριστική μερίδα 12.000 δρχ. και διπλάσια συνεταιριστική ευθύνη. Περιφέρεια του συνεταιρισμού είναι ο νομός Ιωαννίνων και για παραθεριστικές δραστηριότητες ολόκληρη η Ελλάδα. Τα μέλη του συνεταιρισμού μπορούν να γίνουν τα μέλη του Εργατικού Κέντρου του νομού Ιωαννίνων καθώς και κοινωνικές κατηγορίες πληθυσμού της πόλων των Ιωαννίνων και του νομού γενικότερα που έχουν εξαρτημένη σχέση εργασίας και ανήκουν σε αντίστοιχο συνδικαλιστικό φορέα, μετά από απόφαση του Δ.Σ. Μπορούν επίσης να γίνουν μέλη οι συνταξιούχοι των προηγούμενων συνεταίρων καθώς επίσης ο Δήμος Ιωαννιτών και ΝΠΙΔ -ΝΠΙΔΔ, (Δασκάλου, 1992, σελ. 353).

Εκτός αυτού το 1971 έκανε την εμφάνισή του σωματείο με τίτλο Ινστιτούτο Καταναλωτών (ΙΚ.ΚΑ) στην Αθήνα με συγκαλυμμένες πολιτικές δραστηριότητες, ανέπτυξε σημαντική δράση στον τομέα προστασίας του καταναλωτή. Το 1972 έλαβε μέρος στο 7ο Διεθνές Συνέριο της Διεθνούς Οργανώσεως των Ενώσεων Καταναλωτών (Ι.Ο.Σ.Ο.) στη Στοκχόλμη. Το 1977 τα μέλη του ίδρυσαν στην Αθήνα τον πρώτο καταναλωτικό τους συνεταιρισμό, όμως η προσπάθεια αυτή απέτυχε παταγωδώς.

Καλύτερη τύχη είχε ο ΚΑΣΥ που ιδρύθηκε το 1979 που ιδρύθηκε στα

Χανιά με πρωτοβουλία του ΙΚ.ΚΑ. Το 1989 είχε πέντε καταστήματα και πραγματοποίησε κύκλο εργασιών 1,5 δισ. δρχ. Τον ίδιο χρόνο έγινε μέλος της ένωσης Κα Συ KONSUM. (Κοσμόπουλος, 1991, σελ. 142).

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω σύγχρονοι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα αρχίζουν δειλά-δειλά να κάνουν την εμφάνισή τους.

Τέλος θέλουμε να πιστεύουμε ότι η καταναλωτική κίνηση στη χώρα μας θα αποκτήσει δύναμη και οντότητα, έτσι ώστε να φτάσει στο επίπεδο των συνεταιρισμών του εξωτερικού και να μπορεί να «ελέγχει» την οικονομική και εν συνεχεία την κοινωνική ζωή της χώρας μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΒΔΕΛΙΔΗΣ Σ.Π., Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα, Παπαζήση, 1986.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ - ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΗ Α., Η πρώτη συνδιάσκεψη του Σ.Ε.Κ.Ε., Αθήνα, 1984.

ΔΑΣΚΑΛΟΥ Γ., Αστικοί και Γεωργικοί Συνεταιρισμοί «Σύγχρονη εκδοτική Ε.Π.Ε.», Αθήνα, 1992.

Ε.Κ.Κ.Ε., Το αγροτικό συνεταιριστικό πρόβλημα της χώρας, Αθήνα, 1981.

Hobsbawm J.E., Η εποχή των επαναστάσεων, 1789, 1848, Μορφωτικό Ίδρυμα Τραπέζης, 1990.

ΙΑΣΕΜΙΔΗΣ Σ., περ. «βοηθός των συνεταιρισμών», 1921

ΚΑΠΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ., Καναλωτικοί Συνεταιρισμοί, Πολίτης, 1987

ΚΛΗΜΗΣ Α., Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί στη σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα, Αθήνα, 1960.

ΚΛΗΜΗΣ Α., Τι είναι και τι δεν είναι Συνεργατισμός - Συνεταιρισμός, εκδόσεις «Συνεργασία», 1982.

ΚΛΗΜΗΣ Α., Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, πρώτος τόμος, εκδόσεις «Ι.Πιτσίλος», Αθήνα, 1985.

ΚΛΗΜΗΣ Α., Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, δεύτερος τόμος, ΠΑΣΕΓΕΣ, 1988.

ΚΛΗΜΗΣ Α., Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, τρίτος τόμος, έκδοση Αριστεΐδη Κλήμη, 1991.

ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ Δ., Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, Εκδόσεις KONSUM, 1990.

ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ Δ., Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, Εκδόσεις KONSUM, 1991.

ΛΑΜΠΕΡ Π., Η διδασκαλία του συνεργατισμού, Αθήνα, 1963.

ΛΑΜΠΙΟΣ Κ., Συνεταιρισμοί και ανάπτυξη, εκδόσεις Κοχλίας, 1986.

ΜΑΡΙΑΔΗΣ Σ., Συνεταιρισμοί, Ιστορία - Φιλοσοφία, Αποστολή, Θεσσαλονίκη, 1992.

ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ., Εισήγηση σε εκδήλωση του Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, Τμήμα Στελεχών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Εκμεταλλεύσεων, Μεσολόγγι, 18 Μαΐου 1995.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α., Ο Συνεταιρισμός εν τη θεωρία και τη πράξει, 1937.

ΠΑΝΟΥ Δ., Περιοδ. «Ο Συνεταιριστής», τεύχος 1, Ιανουάριος 1995.

ΣΒΩΛΟΣ Α., Περιοδ. «Ο Συνεταιριστής», 1925.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Συνεταιριστική Οικονομία, Αθήνα, 1973.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Θ., Περιοδ. «Ο Συνεταιριστής», 1925.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Κ., Στοιχεία Μεθοδολίας, Λήδρα, Αθήνα 1991.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Κ., Ελληνικό Συνεταιριστικό «Κίνημα», εκδόσεις, Γόρδιος, Αθήνα, 1993.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Κ., Οι Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, Σημειώσεις Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, Σ.Σ.Ο.Ε., 1995.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Κ. - ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ., Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί, σημειώσεις Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου Σ.Σ.Ο.Ε., Μεσολόγγι, 1994.

Περιοδικό «Πειθαρχία», τεύχος 7 και 14 Ιουνίου 1931.

Περιοδικό «Ο Συνεργατισμός», Ιούλιος 1930, αριθμ. φύλλου 10.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1925.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1926.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1927.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1932.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1933.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1934.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1935.

Περιοδικό «Ο Συνεταιριστής», 1936.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	5
1. Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	6
1.1. Σκοποί του Κ.Σ. της Roshdale	8
1.2. Λειτουργία	11
1.3. Αρχές των συνεταιρισμών (Κ.Σ.)	16
1.3.1. Δημοκρατική Διοίκηση	21
1.3.2. Περιορισμένος τόκος στο κεφάλαιο.	22
1.3.3. Διανομή πλεονασμάτων	22
1.3.4. Συνεταιριστική εκπαίδευση.	23
1.3.5. Διασυνεταιριστική συνεργασία.	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	25
2. ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ	26
2.1. Αίτια που εμπόδισαν τη δράση τους.	26
2.1.1. Παραποίηση της έννοιας - σκοπών.	26
2.1.2. Κλειστοί ομοιοεπαγγελματικοί.	27
2.1.3. Επικράτηση συστήματος προσφοράς πελατείας στο εμπόριο.	
Πιστώσεις και εκπτώσεις.	28
2.1.4. Έλλειψη ενδιαφέροντος των μελών και ελλιπή λειτουργία της Γ.Σ.	29
2.1.5. Μειονεκτήματα και δυσκολίες στις προμήθειες του	

συνεταιρισμού.	30
2.2. Προτεινόμενες λύσεις	32
2.2.1. Δημιουργία 2-3 υποδειγματικών συνεταιρισμών.	33
2.2.2. Συνεργασία σε οργανικούς τομείς ανάμεσα στους ανεπτυγμένους Κ.Σ..	35
2.2.2.1. Συνεργασία στην προμήθεια ειδών.	35
2.2.2.2. Συνεργασία στη διάθεση ειδών.	36
2.2.3. Αποχωρισμός του πιστωτικού μηχανισμού.	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1920 ΕΩΣ ΤΟ 1930.

3.1. Η κίνηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1920 έως το 1923.	41
3.1.1. 1920	41
3.1.2. 1921 και 1922.	43
3.1.3. 1923	44
3.2. Η δράση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1924 έως το 1926.	46
3.2.1. 1924	46
3.2.2. 1925	49
3.2.3. 1926	53
3.3. Η εξέλιξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1927 έως το 1930.	55
3.3.1. 1927	55
3.3.2. 1928 και 1929	58
3.3.3. 1930	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	62
4. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1931 ΕΩΣ ΤΟ 1940.	63
4.1. Η κίνηση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1931 έως το 1932.	63
4.1.1. 1931.	63
4.1.2. 1932.	67
4.2. Η δράση των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1934 έως το 1937.	70
4.2.1. 1934.	70
4.2.2. 1935	71
4.2.3.1937	72
4.3. Η εξέλιξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών από το 1938 έως το 1940.	74
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80